

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obsahové proměny latrinálií v závislosti na době a místu vzniku a jejich
formativní faktory

Content changes of latrinalia depending on the time and place of its creation
and its formative factors

Martin Novotný

Vedoucí práce: Mgr. Radim Kopáč

Studijní program: Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: B ZSV-ČJ 20

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Obsahové proměny „záchodové poetiky“ v závislosti na době a místě vzniku a její formativní faktory potvrzují, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 07. 2024

Rád bych v první řadě poděkoval vedoucímu práce, Mgr. Radimu Kopáčovi za to, že se mé práci ujal, za jeho pomoc i za jeho trpělivost. Dále děkuji Viktorii, Rozárce, Renátě, Petrovi, Báře, Tereze a všem dalším, kteří mi pomáhali se sběrem dat a podporovali mě v práci. A v neposlední řadě patří díky také Réze za odvahu a inspiraci, kterou mi dala.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá studiem českého folkloru ve formě tzv. latrinálií – nápisů psaných zpravidla anonymně na zdi toalet. Práce si klade za cíl popsat obsah této tvorby a její formativní faktory a potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda se jedná o integrální součást folkloru a kultury. Pro tento účel si práce klade čtyři základní výzkumné otázky: zda je v této tvorbě přítomná kontinuita na dřívější tvorbu, zda je obsahově podmíněna geografickým místem svého vzniku, zda v ní lze nalézt interikonické vlivy jiných sfér kultury (literatura, hudba, kinematografie, výtvarné umění) a zda reflektuje aktuální společenské a kulturní dění. Za účelem ověření těchto hypotéz autor pracuje s celkovým počtem 702 vzorků, nasbíraných v rozmezí mezi únorem – červencem 2024 v Praze a Brně. Autor se ve sběru vzorků zároveň omezil pouze na souvislé nápisy. Platnost hypotézy byla částečně, avšak nepřesvědčivě potvrzena.

KLÍČOVÁ SLOVA

kultura, folklor, latrinálie, nápisy

ABSTRACT

This thesis deals with the study of Czech folklore in the form of latrinalia – inscriptions placed in most cases anonymously at bathroom walls. The thesis aims to describe the content of its creation and formative factors to confirm or refute the theory that it is an integral part of folklore and culture. For that purpose, the thesis asks four basic research questions: whether there is continuity with earlier creation, whether its content is constituted by the geographical place of its creation, whether intericonic influences from other spheres of culture (literature, music, cinematography and fine art) can be found in it, and whether it reflects current social and cultural affairs. In order to test these hypotheses, the author works with a total of 702 samples collected between February and July 2024 in Prague and Brno. The author also limited his sample collection to coherent writings only. The validity of the hypothesis was partially but not convincingly confirmed.

KEYWORDS

culture, folklore, latrinalia, writings

Obsah

Úvod	8
1 Teoreticko-historická část.....	10
1.1 Percepce „nižšího“ folkloru v českých zemích	10
1.1.1 Od 18. století po 2. sv. válku – národní obrození a národní identita.....	10
1.1.2 Od 2. sv. války po rok 1989 – reflexe autoritářského režimu	18
1.1.3 Po roce 1989 – současné podoby „nižšího“ folkloru.....	21
1.2 Vědecký výzkum latrinálií ve světě.....	22
1.2.1 Počátky systematického zkoumání latrinálií	23
1.2.2 Otázky genderových odlišností a genderové nerovnosti.....	25
1.2.3 Paradox veřejné a soukromé sféry.....	26
2 Prakticko-analytická část.....	29
2.1 Metodologie.....	29
2.2 Historická kontinuita	31
2.2.1 Prvky komiky	31
2.2.2 Prvky vulgarity, alkoholu a drog.....	31
2.2.3 Explicitně sexuální prvky	32
2.2.4 Prvky vztahů a obecné sexuality	33
2.2.5 Interaktivita latrinálií.....	33
2.2.6 Dříve zachycené motivy	34
2.2.7 Shrnutí	34
2.3 Formativnost místem vzniku	34
2.3.1 Geografické a kulturní reálie	34
2.3.2 Nářeční výrazy.....	35
2.3.3 Výskyt slovenštiny	35

2.3.4	Výskyt angličtiny.....	36
2.3.5	Shrnutí	36
2.4	Interikonicita.....	36
2.4.1	Literatura	36
2.4.2	Kinematografie	37
2.4.3	Hudba.....	37
2.4.4	Memes a jiné prvky kultury šířené přes sociální sítě.....	37
2.4.5	Výtvarné umění	38
2.4.6	Shrnutí	38
2.5	Reflexe aktuálních témat	38
2.5.1	Politická témata	38
2.5.2	Sociální témata	39
2.5.3	LGBT+ tematika.....	40
2.5.4	Shrnutí	40
2.6	Shrnutí výzkumu, možné limitace	40
Závěr.....		42
3	Seznam použitých informačních zdrojů	43

Úvod

Tato práce se zabývá částí české folklorní tvorby v podobě tzv. latrinálií – nápisů na veřejných toaletách.

Samotný folklor je definován jako „dlouhodobě přetrvávající otevřená struktura stereotypních forem v rámci určité kultury, manifestovaných v podobě souboru historicky vzniklých expresivních projevů, žánrů a komunikačních procesů, jejichž základními znaky jsou kolektivita (podmíněná existencí tradice a fungující na třech základních úrovních: autorské, interpretační a vnímatelské), improvizovanost projevu a z ní vyplývající variabilita, funkčnost (na estetické i mimoestetické rovině) a synkretičnost (Beneš, 1990 s. 8). Z této definice pak jasně vyplývá, že folklor nemůžeme vnímat pouze jakožto historickou realii, která již nemá vztah k současnosti, nýbrž že se jedná o jev bytostně provázaný s existencí lidského společenství, a že jej můžeme označit za antropologickou univerzálii (Janeček, et al., 2011 s. 7).

V českých zemích sehrál národní folklor svou důležitou roli během národního obrození. Jednou ze základních myšlenek, se kterou obrozenci, a ostatně mimo české prostředí i zástupci dalších národních hnutí, pracovali, byla idea sdílené kolektivní identity. (Anderson, 2008) Tuto kolektivní identitu pak hledali jednak v historii, jednak v kultuře. A jelikož česká kultura v tomto období byla jen zcela minimálně institucionalizovaná, volili obrozenci její neinstitucionalizovanou formu v podobě folkloru, a to jak jakožto argument pro podporu myšlenky existence svébytného českého národa, tak i přímo jakožto inspiraci pro své literární texty.

To však mělo za následek i jeden paradoxní jev. Snahou obrozenců bylo dokázat, že česká kultura je na zcela srovnatelné, ne-li vyšší úrovni, než německá¹, v důsledku čehož se selektivně zaměřili na ty části českého folkloru, které splňovaly dobové estetické a mravní normy a odpovídaly obrozeneckému narativu starobylých kulturních památek vysoké kvality. Ty části folkloru, které tyto normy nesplňovaly pak byly v lepším případě systematicky přehlíženy, v horším pak i přímo dehonestovány a veřejně odsuzovány, jakožto

¹ Tato snaha vedla např. i ke vzniku Rukopisu královédvorského a Rukopisu zelenohorského

nehodné zájmu, či byly cenzurovány a pozměňovány tak, aby splňovaly tyto estetické a mravní normy (Kopáč, et al., 2015 s. 59-60).

Byť můžeme tuto na první pohled ušlechtilou snahu českých obrozenců v rámci dobového kontextu chápat, faktem zůstává, že tato selektivnost a cenzurní činnost měla za následek značné zkreslení pohledu na slovesnost a život prostého vesnického lidu.

Jednou z těchto opomíjených vrstev folkloru pak jsou i již výše zmíněné latrinálie. Ty byly dlouhou dobu přehlíženy a považovány za nehodné odborného zájmu jak pro místo svého vzniku, tak i pro svůj obsah, který s místem vzniku často korespondoval. V anglofonním prostředí byly první systematické pokusy o jejich odborné uchopení a zkoumání uskutečněny v 30. letech 20. století, avšak širší badatelská pozornost jim je věnována až v jeho poslední čtvrtině. V českém prostředí pak jediná publikace, která se primárně věnuje přímo tématu latrinálií je dílo Patrika Ouředníka *Klíč je ve výčepu: z folklóru WC* (Ouředník, 2015), kdy však jde pouze o sborník latrinálií, nikoliv o publikaci, jež by sebrané vzorky dále zkoumala a analyzovala. Okrajově se pak fenoménu latrinálií ze současných autorů věnovali i Jan Nejedlý, etnolog a folklorista Petr Janeček či historik Adam Votruba. Z autorů, kteří se nevěnovali přímo sběru latrinálií, ale sbírali jinak ostrakizovaný folklor pak je nutné v první řadě zmínit Jana Jeníka z Bratřic a Karla Jaroslava Obrátla, mimo ně se však sběru tohoto typu folkloru okrajově věnovala i Božena Němcová či Karel Vetterl.

Tato práce se dělí na dvě části. V první, teoreticko-historické části práce mapuje historický kontext práce s „nižšími“ vrstvami folklóru od národního obrození po současnost a také shrnuje výzkum, který byl k tematice latrinálií doposud proveden. V druhé, prakticko-analytické části se pak práce zaměřuje na analýzu vzorků latrinálií, které pro účel práce autor nasbíral a snaží se ověřit hypotézu, že v případě latrinálií nejde o izolovaný jev, ale že jsou plnohodnotnou součástí folkloru a kultury. K tomu autor používá čtyři výzkumné otázky: zda lze nalézt historickou kontinuitu, zda je obsahová a formální stránka analyzovaných latrinálií ovlivňována geograficky, zda lze nalézt interikonické vlivy jiných sfér kultury a zda reflektují aktuální společenské události a témata.

1 Teoreticko-historická část

1.1 Percepce „nižšího“ folkloru v českých zemích

V této kapitole se práce snaží zaprvé představit roli folkloru v kontextu snahy o národnostní emancipaci českých zemí. V tomto duchu je vysvětleno, proč došlo ke dvojitému vnímání folkloru a jeho následnému rozdělení na „legitimní“ a „nižší“ v očích tehdejších představitelů, a jaké byly důsledky této konceptualizace. Poté se práce zaměřuje na zběžné představení tvorby vybraných autorů, kteří se i přes společenskou stigmatizaci tématem „nižšího“ folkloru zabývali a zasloužili se o jeho zachování. V dalších podkapitolách pak s využitím rozhovoru s Janem Nejedlým, autorem zabývajícím se folkloristikou v době socialismu, práce zpracovává tematiku folkloru v kontextu autoritářského režimu, jakožto jeden z možných nástrojů odporu vůči režimu a také současnou proměnou folkloru v kontextu společenských a technologických změn a zběžným představením současných zájmů a výzev folkloristiky.

1.1.1 Od 18. století po 2. sv. válku – národní obrození a národní identita

Pro pochopení toho, jak a proč české národní obrození pracovalo s kulturou, potažmo folklorem, je třeba si nejdříve uvědomit to, jakým způsobem toto národní hnutí vnímalo samo sebe a jakou optikou na něj nahlíželi samotní obrozenci. V tomto nám může jako velmi názorné vodítko posloužit samotný pojem *národní obrození*. Kromě tohoto výrazu se používalo ještě druhé dobové označení, a to *vzkříšení národa* (Haman, 2010 s. 20). U obou výrazů si můžeme všimnout jasného narativu, který nám pomůže lépe pochopit základní myšlenku národního hnutí, a to, že se nejedná o vytváření něčeho nového, nýbrž o znovuzrození něčeho, co tu s námi bylo již mnohem dříve, co nás jakožto národ, alespoň v očích jeho představitelů, definovalo již od samého prvopočátku. Toto můžeme vidět i v označení jeho představitelů, kde se kromě výrazu *obrozenec* používaly hojně také *buditel* či *křísitel*. Aleš Haman dokonce uvádí, že Josef Barák ve své přednášce o Josefu Jungmannovi z roku 1873 Jungmanna přirovnává ke *Kristu, který vzbudil mrtvého Lazara* (Haman, 2010 s. 20). I zde můžeme spatřovat ten samý narativ – tedy že příslušníci tohoto národního hnutí nevytvářeli nové hodnoty, nýbrž že se pouze vraceli k tomu, co zde již bylo – k historii a kultuře, která českému národu byla vlastní již mnoho staletí předtím, než poprvé zazněly výrazy *národní obrození*, *buditel* či *obrozenec*. Jak je tedy patrné, koncepce

národního obrození pracovala s narativem toho, že není třeba budovat nic nového, pouze se vrátit k čemusi již dávno existujícímu, ale kvůli dějinným okolnostem pozapomenutému a utlačenému do periferní oblasti zájmu.

Druhou věcí, kterou je třeba si uvědomit je fakt, že národní obrození není jev, který by povstal sám ze sebe, nýbrž že je důsledkem dlouhého řetězce na sebe navazujících událostí, který nakonec vyústil až v tento děj. I samotní obrozenci si byli vědomi, že jejich snaha je jen vyústěním řetězce událostí, když přiznávali, že možnost jejich realizace vycházela z osvíceneckého vlivu na rakouskou monarchii, konkrétně pak hlavně z tereziánských a josefínských reforem (Haman, 2010 s. 26-28)². I zde tedy můžeme vidět výrazný narativ historické kontinuity.

Představitelé národního obrození tak před sebou měli nelehký a značně komplexní úkol – prokázat existenci této výše zmíněné kontinuity, a tím dokázat, že český národ stojí na rovní národu německému. Z dnešního pohledu bychom mohli zjednodušeně říci, že snaha o prokázání této návaznosti probíhala jednak na poli historie, jednak pak na poli kultury. Toto vnímání rozdělující snahu obrozenců na dvě pole zájmu je však nepřesné a nereflektuje tehdejší optiku a skutečné jednání obrozenců. K profesionalizaci historiografie jakožto moderní vědy a její následné institucionalizace totiž ve většině Evropy dochází po německém vzoru³ až v průběhu 70. let 19. století (Iggers, 2002 s. 32). Do té doby historiografie neměla žádnou jednotnou metodiku či systematiku odborné práce a byla vnímána spíše jakožto doplněk širšího bádání a využívána skrze pouhou instrumentální funkci, než jako samostatný a plnohodnotný vědní obor. Na základě toho je jasné, že hledání již výše zmíněné historické a kulturní návaznosti pro obrozence nebyly dva samostatné úkoly, nýbrž dva vzájemně provázané aspekty téhož.

V neposlední řadě si pak musíme uvědomit také ten fakt, že národní obrození se svou datací silně překrývá s obdobím, kdy byl dominantním literárním směrem romantismus, resp.

² Současný pohled sociálních věd, který není upoután pouze na posloupnost událostí „velkých dějin“, ale skrze sociologickou či antropologickou perspektivu bere v potaz i změny v uvažování lidí v důsledku společenských změn pak upozorňuje na to, že první události, které daly vznik premisám nutným ke vzniku národního uvědomění se dají datovat již do samého počátku novověku (Anderson, 2008).

³ Za „otce zakladatele“ historické vědy bývá považován Leopold von Ranke, který vytvořil první komplexní systematiku kritické historiografické práce a zasloužil se o institucionalizaci této nově položené vědy na německých univerzitách.

preromantismus. Právě inspirace romantismem je důležitá nejenom pro díla obrozeneckých autorů, ale i pro to, jakým způsobem přistupovali k výše zmíněnému hledání historické kontinuity. Pokud totiž chtěli dokázat rovnocennost českého jazyka a kultury⁴ s jazykem a kulturou německou, museli dokázat zároveň i přítomnost výše zmíněné kulturní kontinuity. Vzhledem k výsostnému postavení a dominanci nejdříve latiny a později němčiny jak v umělecké literatuře, tak i ve sféře akademické a byrokratické se čeština jakožto plnohodnotný literární a odborný jazyk začala prosazovat až díky snaze prvních generací národních obrozenců⁵, kteřížto vydávali německo-české⁶ slovníky či vytvářeli odbornou terminologii pro jednotlivé vědní obory. Lépe na tom v tomto ohledu nebylo ani české drama, kdy v počátcích národního obrození se v žádném případě nedalo hovořit o žádné jeho institucionalizované formě. Byť se již na počátku 70. let 18. století objevují první zárodky institucionalizovaného českého divadelnictví⁷, minimálně další čtyři dekády můžeme jen stěží mluvit o nějakém úspěšnějším rozvoji. Česky hraná představení totiž tvořila jen velmi malou část repertoárů jednotlivých divadel⁸. Mnoho českých her navíc byly pouze překlady z němčiny a autorské české hry měly často velmi kolísavou kvalitu, což vedlo mimo jiné i k uzavření Královského-císařského vlasteneckého divadla⁹, které jako první a ve své době jediné hrálo výlučně české hry, po pouhých třech letech jeho činnosti (Haman, 2010 s. 69-70).¹⁰

Jelikož tedy institucionalizace českého jazyka teprve probíhala, bylo pro obrozence důležité hledat kulturní kontinuitu jinde. Tím místem se tak příznačně stává prostředí venkova se svou bohatou lidovou slovesností. Jak již bylo zmíněno, obrozenečtí autoři byli silně ovlivněni romantismem, který se v době národního obrození nacházel ve své zlaté éře. A jelikož je motiv idylizovaného venkova typickým romantickým obrazem, bylo pro

⁴ Kultura a jazyk byly často vnímány jakožto součásti jednoho celku, viz jazykověkulturní pojetí národa Friedricha Ludwiga Jahna (Haman, 2010 s. 25)

⁵ V prvé řadě je nutné zmínit Josefa Dobrovského a Josefa Jungmanna, avšak na této odborné práci se podílelo i mnoho dalších

⁶ A později i česko-německé

⁷ Divadlo v Kotcích roku 1771 hraje první českou hru *Kníže Honzík* (byť se jedná o překlad německého originálu)

⁸ Mnohá divadla české hry neuváděla vůbec

⁹ Znamé spíše pod názvem Bouda, který odkazoval na specifickou, chatrnou provizorní budovu

¹⁰ To však rozhodně neznamená, že by české divadlo do té doby neexistovalo. Zvláště na venkově vzkvétala v průběhu 18. století školní, maloměstská či vesnická divadla, která však fungovala na čistě amatérském principu.

obrozence velmi lákavé a výhodné hledat onu výše zmíněnou kontinuitu právě tady. Pokud byla čeština považována za „jazyk prostého obyvatelstva“, pak venkov byl *domovem* jak tohoto prostého obyvatelstva, tak i češtiny jako takové, která zde „nerušeně“ žila celá staletí svým vlastním životem a zastávala jak funkci komunikační, tak i kulturní. Důležitost venkova a lidové kultury pro vznik nacionálního hnutí zmiňuje i česko-francouzský sociolog a antropolog Ernest Gellner, když ve svém díle *Národy a nacionalismus* popisuje její roli takto:

„Nacionalismus obvykle vítězí ve jménu domnělé lidové kultury. Jeho symbolika je odvozena od zdravého, původního rázovitého života venkovanů [...] jejich utiskování je nutno čelit nejprve kulturním oživením a konečně národnostní osvobozovací válkou (Gellner, 1993 s. 68).“

V Gellnerově příspěvku na téma vztahu nacionalistického hnutí k lidové kultuře si můžeme velmi dobře povšimnout jednoho důležitého konstituujícího faktoru, a to *idyličnosti*. Gellner přímo zmiňuje „*zdravý, původní rázovitý život venkovanů*“, což je jeden ze základních romantických narativů. Namířením svého zájmu na venkov a tamní kulturu tak obrozenci pomyslně „zabíjejí dvě mouchy jednou ranou“, když tím jednak potvrzují českou kulturně-historickou kontinuitu a zároveň tím i naplňují dobové estetické normy. Mnoho obrozeneckých osobností tak buďto svá díla zasazovalo do venkovského prostředí či z tamního folkloru rovnou přímo čerpala, ať už šlo o motivickou inspiraci a literární zpracování lidových příběhů, vyprávění či pohádek, nebo přímo snahou o autentické zachycení a sběr lidových básní, písní, tanců, oslav či jiných projevů lidové kultury.

Zde si však musíme uvědomit jednu zásadní věc: romantický ideál idylického venkova totiž často neodpovídal realitě. Jednak sám o sobě život na vesnici nebyl zdaleka tak idylický, a i zde se projevovala chudoba a další sociální problémy¹¹. Druhým „problémem“ byl fakt, že reálná podoba folkloru v některých případech neodpovídala dobovým estetickým a mravním normám, jelikož v něm byly často přítomny motivy erotické či přímo sexuální. Petr Janeček k tomuto podotýká:

¹¹ Jak nám později pod vlivem realismu popisuje např. Karel Václav Rais, Karolína Světlá či další autoři vesnického realismu.

„Méně známý je však fakt, že sexuální tematika byla nedílnou součástí i tradičního folkloru, tedy pohádek, pověstí, mýtů, přísloví a hádanek. To, že se nám dnes při slově „folklor“ vybaví nejspíš asexuální lidové písně o milé, čekající na svého milého, je zásluhou zejména úzkoprských sběratelů a vydavatelů folkloru, nikoli odrazem skutečnosti. Obrozenečtí a romantičtí sběratelé folkloru totiž sexuální tematiku zásadně opomíjeli, aby neposkvřnili idealizovaný, čistý obraz českého lidu [...] (Janeček, 2006 s. 175)“

V tomto příspěvku Janeček obratně vystihuje jev, ke kterému v rámci národního obrození hojně docházelo, tedy že ten folklor, který nevyhovoval tehdejšímu mravním a estetickým normám v lepším případě nebyl sběrateli zaznamenáván, a namísto toho byl systematicky přehlížen. V horším případě pak byl přímo cenzurován, když sběratelé „závadné“ texty pozměňovali, což často mělo za následek naprostou změnu původního významu (Kopáč, et al., 2015 s. 62)¹².

V dobovém kontextu byly tyto snahy jistě pochopitelné – přeci jen primárním zájmem obrozenců bylo s konečnou platností dokázat, že český jazyk a kultura jsou na rovní jazyku a kultuře německé, což však s používáním sexuálních motivů nešlo dohromady, jelikož cokoli erotického či sexuálního překračovalo veškeré mravní, estetické a společenské normy a bylo jednoznačně tabuizováno, a tedy by snahy obrozenců byly značně kontraproduktivní, jelikož by český jazyk a česká kultura byly vnímány jakožto pokleslé projevy prostého lidu a aristokratické němčině by se tak jen těžko mohly rovnat¹³. Vladimír Macura ve svém příspěvku *Sex a tabu* ve sborníku *Sex a tabu v české literatuře 19. století*, vydaném Ústavem pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., také zmiňuje extrémní tabuizaci a „impozantní mlčení“, které téma sexuality v rámci národního obrození obklopovalo (Macura, 1999 s. 7-9). Macura pro dokreslení toho, jak silná tabuizace byla dokonce pracuje s pojmy *hysterizace překročení společenské normy* a *hysterizace tělesnosti*, které převzal od Michela Foucaulta (Macura, 1999 s. 11). Pokud se již téma sexuality v literatuře objevilo,

¹² Radim Kopáč zde uvádí ukázkou lidového popěvku, kdy původní znění zaznamenané Janem Jeníkem z Bratřic „*Třeba já byl, panímámo, cikán, / přece já vám vaši dceru zříkám*“ později Václav Hanka ve svém sběru „upravil“ do následujícího „vyhovujícího“ znění: „*Třeba já byl, panímámo, cikán, / jen dyž já vám vaši dceři vykám*“.

¹³ Na tomto přístupu je možné dobře ilustrovat paradoxní jev, kdy mnozí obrozenci sice sbírali lidový folklor (a nepochybně odvedli v tomto velký kus práce), avšak můžeme konstatovat, že samotný folklor a jeho sběr pro ně nebyl opravdovým cílem, nýbrž pouhým instrumentem pro dosažení cíle vyššího.

pak ovšem pouze z toho důvodu, aby autor skrze „názorný příklad“ poukázal „zdviženým prstem“ na všechny, kdo by se chtěli odvážit překročit společenské normy. Témata partnerské nevěry či „padlých dívek“, které zahodily svou mravní čistotu se tak příležitostně v literatuře objevovala, nicméně byť romantismus k těmto „padlým hrdinkám“ často přistupoval jako k původně cudným a mravním ženám, které však pro nepřízeň osudu musely „sejít na scestí“, málokdy poté opomněl přidat jasné autorovo odsouzení a mravokázání, a ony padlé dívky poté povětšinou končily na okraji společnosti, kde nakonec jako trest za své hříchy v bídě a chudobě umíraly (Macura, 1999 s. 10-11).

Z pohledu folkloristy či etnologa však tyto „vznešené“ snahy měly ten následek, že mnohé z folkloru, který nevyhovoval dobovým estetickým, morálním a společenským normám¹⁴ bylo s postupující urbanizací a tím zapříčiněným ústupem venkovské kultury v průběhu 19. století ztraceno. Vzhledem k ideovému zabarvení obrozeneckých literárních děl a sborníků, a tím pádem jejich výpovědné nespolehlivosti, tak budoucí badatelé přišli o drahocenné zdroje, skrze které by mohli tehdejší kulturu a folklor lépe mapovat a více tak poznat život tehdejšího vesnického lidu.

I přesto, že se většina obrozenců snažila nevhodné motivy venkovského folkloru odstraňovat, můžeme narazit na několik autorů, kteří se věnovali i těmto prvkům. Největší osobností na poli folkloristiky, která nejenom, že se odvážila sbírat „nizký“ folklor, ale naopak se jeho sběru i systematicky věnovala byl Jan Jeník z Bratřic. Jeník se ve své sběratelské činnosti věnoval všem vrstvám lidové slovesnosti, včetně lidových písní, kdy je zřejmě prvním autorem, který opravdu systematicky pracoval v této oblasti. Na rozdíl od obrozeneckých autorů nebyl Jeník ideově zatížen idejemi obrozenectví a romantismu, jeho přístup ke sběru folkloru mnohem více odrážel ducha osvíceneckého, kdy se snažil objektivisticky až encyklopedicky popisovat realitu¹⁵. Byť po objektivní stránce nebylo jeho dílo za jeho života a ani dlouho po jeho smrti překonáno, kvůli odlišné ideologii, která nebyla kompatibilní s všeobecným konceptem národního obrození, zůstalo jeho dílo i jeho osoba na dlouhou dobu zapomenuty. První monografie věnovaná Jeníkovi a jeho díle se objevuje až téměř jedno a půl století po jeho smrti, v roce 1989. Josef Polišenský a Ella Illingová se

¹⁴ Kromě témat erotiky a sexuality i různé „opilecké“ popěvky či jinak nevhodné texty

¹⁵ V tomto ohledu byla Jeníkova práce mnohem blíže modernímu pojetí nezaujatého pozorování než práce kteréhokoliv z dalších autorů jeho i pozdějších generací.

v ní věnují jak samotné Jeníkově postavě, tak v druhé části uveřejňují i jeho výbor lidových písní. Sám Jeník tyto písně uváděl slovy:

„Ačkoliv mnoho z těch písní nemálo pohoršlivý jsou, však předce jakási ostrovtipnost, a leckdes předivné a směšné nápady jim se odepřítí nemohou. Z kteréhožto ohledu chtělo se: aby se též taky zde, bez nejmenší proměny, vepsali. (Polišenský, et al., 1989 s. 137)“.

Proč uvádí svůj výbor těmito slovy se dá názorně ukázat na následující trojici lidových popěvků, které Jeník uvádí velmi stručně, ale o to výstižněji slovy: *„z hospody“*:

„Šla má milá z krčmy, / můj Honzíčku, strč mi! / Kterak ti ho strčím, / když jest se mi skrčil?“;
„Naše Durka jako trdlo, / uprdla se, jen to mrdlo. / Ležela tam pod jedličkou, / uprdla se pojedničkou.“;
„Bassama lelky terentete! / Proč ty holky neděbete? / Já bych děbal, nemám pičky, / musím děbat do čepičky. (Jeník, et al., 1989 s. 66)“

Z uvedené ukázky je patrné, proč se Jeníkovo dílo ocitlo v ostré opozici proti obrozeneckým sborníkům, jelikož nejen že obsahuje sexuální motivy, ale zároveň je i velmi explicitní, tehdejší optikou až jasně obscénní. Přesto mnohé ze sesbíraných písní jsou i z optiky 18. a 19. století zcela nezávadné a bez problému by se ztratily i ve výběrech obrozeneckých autorů. Mimo jiné Jeník zdokumentoval i písně, které se bez větších změn dochovaly až do současnosti, například píseň *Vyletěla holubička*, jejíž podoba zachycená Jeníkem se doslovně shoduje s její současnou podobou (Polišenský, et al., 1989 s. 144). Stejně tak se se současným zněním shoduje i jiný Jeníkem zachycený text, a to *To jsou koně, vraný koně* (Jeník, et al., 1989 s. 31). Je tedy jasné, že Jeníkovo dílo nemůžeme v žádném případě považovat jen za sbírku obscénních kuriozit, nýbrž že se jedná o ucelený soubor, mapující veškerou lidovou slovesnost českého venkovského lidu.

Další, pro mnohé zřejmě překvapivou autorkou, která se odvážila věnovat sběru básní s pokleslou motivikou je Božena Němcová. Byť tato autorka mnoha kanonických děl a sběratelka národního folkloru byla po dlouhou dobu znázorňována jako takříkajíc „světice“ a ikona českého obrození, můžeme v její korespondenci nalézt milostné až erotické zmínky, například v dopisu pro Jana Helceleta z jara 1856 Němcová zmiňuje: *„[...] já si jen loňského roku trochu zauličníkovala – aniž to vše mělo hlubší podstaty – a dost jsem zkusila od jedovatých hub. (Němcová, 2007 s. 238)“* Eliška Jechová pak ve své diplomové práci na

téma zmiňuje i hypotézu ohledně sexuality Němcové, kdy se Němcová v dopisech svým přítelkyním vyjadřuje velmi emocionálně a zmiňuje i touhu po fyzickém kontaktu s nimi (Jechová, 2017 s. 24-25). Kromě soukromého života se však objevují sexuální motivy i v díle Němcové, konkrétně pak ve sborníku lidových písní *Dodatek k písním slovenským Kollára*, který však vyšel až více než půl století po spisovatelčině smrti, roku 1919. V tomto výběru lidových písní a popěveků můžeme nalézt jednak motiviku nevěry: „*Eh, veru, z večera tmavá nocka bývá, / Na mojho frajera to dobre nebývá. / Jako ty zvezdičky z večera jagajú, / Volačí mládenci frajerek hladajú.* (Němcová, et al., 1919 s. 240)“. Dále se zde nachází i písně tematizující implicitní erotiku či ženskou sexualitu: „*Tadra, mamko, tadra / Moje líčko z jadra. / Keď to chlapci zvedia, / oni mi ho zjedia.*“; „*Mala som frajerov jako panských oviec; / Všeci byli vdouci, len jeden mládenec. / Mala som frajerov jako žid korenia; / Všeci boli ke mně, len jeden ode mňa.*“; „*Keď som išol po vesnici, selka na mňa volala - / Aby som jej zadrancoval hrnčok mezi nohama*“; „*Huláni, huláni, děuča porubali, / Takovú sekerú, čo sa nezahojí* (Němcová, et al., 1919 s. 240-252)“. Co však překvapí u Němcové zřejmě nejvíce, je výskyt explicitních vulgarismů v sexuálním kontextu. Němcová tak do svého výboru zařazuje i následující popěvky: „*Nijasom maměnka, kurva žádná, / Ani som s gusárma neležala*“; „*Pod borovičku česala pičku, / plakala, fikala, že má maličkú.*“; „*Žalo děuča, žalo réž a trhalo vičku, / Mělo bělé kolená, kučeravú pičku*“; „*Počkajce, děučence, bude ráno mráz, / Bude ráno Doroty, budú ostríť kokoty, / Budu vás jebac*“; „*Dala som mu, dala, na misočku múky, / Aby mi nekládou na mú pičku ruky* (Němcová, et al., 1919 s. 250-260)“.

Sexuálně explicitní a vulgární motivy pak obsahuje i *Guberniální sbírka písní a instrumentální hudby z Moravy a Slezska z roku 1819*, která byla provedena Josefem Sonnleithnerem za účelem získání uceleného obrazu role hudby v životě vesnického lidu¹⁶ (Vetterl, 1994). Ta však byla v uceleném vydání publikována až roku 1994. Konkrétně jde o její závěrečnou část *Písně obscénní*, jež obsahuje celkem 13 textů převážně z Přerovska, z nichž část byla zachycena i Jeníkem. Pro názornou ilustraci můžeme uvést následující dva texty písní: „*Jak živ jsem neviděl / tak zasranou prdel / jak mala Dora naša, / kde prišla ze salaša. / Jako čert prděla, / jako dva smrděla, / ta uboha Dora naša / keď prišla ze salaša.*“;

¹⁶ Na rozdíl od sběru Jeníka či Němcové, kteří uvádí nanejvýše melodii, ve které je píseň zpívána, tato sbírka ke každé písní uvádí i její přesný notový zápis.

„Janku hezkej, máš-li tenkej, / omotej si kudelú / hodně trkej, malo dychej, / hodně hybej prdelú. (Vetterl, 1994 s. 397, 400)“.

Posledním velkým autorem sledovaného období, který se zabýval sběrem „nižšího“ folkloru je pak esejista, učitel a vydavatel Karel Jaroslav Obrátil. Jeho dílo se obsáhlostí směle vyrovná dílu Jeníkovu, avšak Obrátilova motivace pro sestavení díla byla poněkud jiná než Jeníkova. Zatímco Jeník sbíral *také* erotické či vulgární texty, Obrátil sbíral *právě* erotické a vulgární texty. Z Obrátilova úvodu k jeho třídílné *Kryptadii* i její i předmluvy od Franze Schindlera je patrné, že Obrátil byl přímo fascinován lidskou sexualitou a také tím, jak je toto téma jak ve společenském životě, tak hlavně i v literatuře tabuizováno a umlčováno¹⁷ (Obrátil, 1999). Celé Obrátilovo dílo je pak rozděleno do tří svazků, kdy první kromě sesbíraných textů obsahuje i již zmíněnou předmluvu a úvod¹⁸. Třetí díl pak slouží jakožto souhrnný slovník vulgarismů, používaných na českém území a obsahuje také autorův doslov. Obrátela a jeho dílo pak postihl podobný osud jako Jeníka, kdy se pro svou explicitnost nedočkalo za Obrátilova života ohlasu¹⁹.

1.1.2 Od 2. sv. války po rok 1989 – reflexe autoritářského režimu

S nástupem totality se role folkloru ve společnosti zcela zásadním způsobem proměnila. Jak již bylo v předešlé kapitole bohatě popsáno, národní obrozenci využívali folklor jakožto nástroj pro legitimaci svých myšlenek a argument podporující myšlenku českého národa²⁰. Pokud se však přesuneme do období 50.–80. let 20. století, můžeme konstatovat několik faktů. Jednak že další obhajoba českého, resp. československého národa již není potřeba, jelikož Československo je již etablovaným a suverénním státem na mapě Evropy, jednak pak i fakt méně výrazný, avšak pro lidovou tvorbu neméně důležitý, tedy postupné pronikání technologií na venkov a propojování všech částí republiky, jak fyzicky prostřednictvím nově budované sítě silnic a železnic, tak i metaforicky systémem stranické hierarchie KSČ.

¹⁷ A to i přesto, že své dílo sestavil až za doby první republiky, v době, kdy proces národního obrození byl již zdárně dovršen.

¹⁸ Jehož součástí je i komplexní shrnutí do té doby vydané literatury zabývající se erotickými a sexuálními motivy, včetně obsáhlého soupisu cizojazyčných erotických slovníků.

¹⁹ Byť bylo v 30. letech v soukromé edici vyrobeno 300 výtisků, které Obrátil rozeslal svým předplatitelům (Obrátil, 1999).

²⁰ Ostatně tato myšlenka dějinného a kulturního argumentu se neztratila ani za první republiky. Myšlenka prastarého československého národa stála na stejné premise a sloužila i stejnému účelu – legitimaci nově budované národní identity.

V důsledku toho venkov postupně ztrácí svůj osobitý charakter a je stále více ovlivňován populačními, kulturními a mocenskými centry v podobě měst a původní folklor začíná²¹ postupně mizet a stávat se marginálním jevem. Tento jev se pak naplno projevuje v současné digitalizované a globalizované době²².

To, že „původní“ venkovská podoba folkloru začíná mizet však rozhodně neznamená, že by mizel i folklor jako takový. Období 2. poloviny 20. století až po rok 1989 je v Československu obdobím represí autoritářského režimu vůči svým obyvatelům. To, jakým způsobem se obyvatelstvo s těmito represemi vyrovnávalo přiléhavě glosuje Jan Nejedlý takto: „[...] *my nebojujeme se zbraní v ruce, ale s pivem na stole a úšklebkem na tváři. Své tyrany nestřílíme, ale zesměšňujeme.* (Nejedlý, et al., 2016 s. 7)“ Nadvláda socialistického režimu tedy paradoxně byla podhoubím pro vznik a rozvoj nového typu folkloru. Folkloru, který neměl pouze spojovat či bavit lid, ale který byl kromě toho i formou protestu. Tento folklor lidem umožňoval jednak projevit svůj nesouhlas s režimem, jednak pak skrze svou komickou stránku pomoci lidem se vyrovnat s absurditou a neutěšeným stavem socialistického zřízení.

Nejedlého glosa, že Češi bojují s „*pivem na stole*“ má ve skutečnosti větší výpovědní hodnotu, než by se mohlo zdát. Jak podotýká ve svém příspěvku *Ke konverzačním maximám hospodského hovoru* v rámci konference Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. *Hospody a pivo v české společnosti* Jiří Kraus, prostředí hospody má specifickou vlastnost vytvářet konkrétní rámec reprodukováným příběhům, jinými slovy „dávat věcem smysl“. Kraus zmiňuje, že: „*Hospodský hovor tak dodává nečleněné substanci reálných, před vypravěčovou interpretací jakoby jen nanečisto prožívaných událostí vlastní řád, lidský rozměr. Svět zasažený odcizující manipulací masových médií se až filtrem hospodského hovoru mění na svět důvěrně blízký a srozumitelný, protože společně prožívaný.* (Kraus, 1997 s. 14)“ V kontextu 2. poloviny 20. století je pro nás mimo jiné důležitý Krausem zmíněný vliv tohoto prostředí, stojící v opozici vůči *odcizujícímu efektu masmédií*, jelikož právě masová média v podobě rozhlasu, televize či tiskovin byla hlavním propagandistickým kanálem socialistického režimu. Dalo by se tedy říci, že samotný princip

²¹ I pod vlivem komunistického racionalistického narativu

²² Viz kapitola 1.1.3

hospodského hovoru apriori zapřičiňoval, že toto „nízké“ prostředí stálo v opozici vůči tehdejšímu režimu. Přesah hospodského prostředí na formování české kultury pak můžeme vidět i v příspěvku Vladimíra Macury *Hospoda v české vlastenecké kultuře*, který zazněl v rámci téže konference. Macura jej uvádí citací Jana Nerudy: „Každý z nás zajisté do omrzení často slyšel výrok z let třicátých, učiněný tenkrát v hostinci U bílého lva, kde scházela se společnost vlastenecká, hlavně pak společnost literární: Kdyby ten strop zde na nás spadl, je po českém národě! (Neruda, et al., 1954 s. 238)“ Touto výstižnou citací Macura uvádí význam, který hospody hrály v rámci národního obrození, ale který není specifický pouze pro toto konkrétní období, ale snadno přenositelný i do jakéhokoliv jiného, tedy jejich roli jakožto prostoru, plnicího roli jak shromažďovací, sociální a kulturní, tak ale i persvazivní (Macura, 1997 s. 28-33). Na základě těchto dvou poznatků tak můžeme prostředí hospody označit za klíčové pro formování výše zmíněného „protirežimního“ folkloru.

Co se týče témat, která tento nově vznikající folklor reflektoval, Nejedlý zmiňuje kromě hmotných aspektů každodenního života²³ i konkrétní politické zástupce režimu či propagandou šířené lži (Nejedlý, et al., 2016 s. 7-9). Jeden aspekt ovlivňující tehdejší folklor však Nejedlý vyzdvihuje nad ostatní, a to sice snahu režimu o ovládnutí jazyka, kdy režim přejmenovával místopisné názvy či názvy spolků a sdružení, či zaváděl nové, standardizované fráze²⁴, což extrémně podněcovalo lidovou tvorbu (Nejedlý, et al., 2016 s. 8). Závěrem tedy můžeme zmínit jeden podstatný rys folkloru tohoto období – že se jednalo o folklor reakční, a tedy paradoxně nepřímou formovaný socialistickým zřízením.

Nejvýznamnějšími autory mapujícími toto období a výše popsany folklor jsou již výše zmínění Jan Nejedlý a Jakub Šofar s prvními třemi díly tetralogie *Po práci legraci* (Nejedlý, et al., 2016), (Nejedlý, et al., 2017) a (Nejedlý, et al., 2018).

Co se týče latrinálií, Nejedlý v rozhovoru, který s ním uskutečnil autor práce (příloha 1), zmiňuje několik postřehů: jednak, že kromě hospod byly skvělými místy pro sběr zvláště politicky motivovaných latrinálií také toalety v socialistických výrobních závodech, kde byla frustrace z fungování socialistického uspořádání, stejně jako z kultu práce, nejvíce

²³ Např. nedostatek některých typů zboží či naopak výrobky typické pro zdejší život

²⁴ Např. standardizované oslovení „Čest práci, soudruhu/soudružko.“

bezprostřední, či častý výskyt homosexuálních motivů v 80. letech, stejně jako propojení samotného prostoru veřejných záchodků s tehdejší homosexuální komunitou (Nejedlý, 2024).

1.1.3 Po roce 1989 – současné podoby „nižšího“ folkloru

Jak zmiňuje Janeček (Janeček, 2006 s. 318), prvotní impulsy pro rozvoj folkloristiky jakožto vědy byly dva. Jednak výše již bohatě popsaná snaha o legitimaci národnostně emancipačních snah, kterou zastávali v českém prostředí autoři spojení s národním obrozením, a pak také nezištná snaha o zachování bohatosti české kultury a lidové slovesnosti. Zatímco první důvod se ve 20. století po završení obrozenecké emancipační snahy stává nepodstatným, druhý zmíněný důvod se naopak stává stále naléhavějším, jelikož v důsledku pokračující urbanizace, rozvoje technologií a postupného zániku klasické venkovské společnosti probíhá i zánik její bohaté slovesnosti.

Tento proces jednak motivoval badatele ve 20. století k dalšímu mapování českého folkloru, zároveň však také zapříčinil větší interdisciplinaritu folkloristiky, která do té doby byla úzce propojená pouze se studiem etnologie, literatury a lingvistiky, případně nanejvýše s historiografií. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, venkovská kultura postupně zanikala a nebylo možné ji zkoumat přímo. Studium folkloru se tak stalo také cenným nástrojem pro rekonstrukci toho, jak společnost dříve vypadala a fungovala, či toho, jaké hodnoty zastávala. Stala se tak důležitým zprostředkovatelem již zaniklé reality jak pro historiky²⁵, tak ale i pro sociology či antropology (Janeček, 2006 s. 318-319).

Byť se tedy může zdát, že folkloristika se stala „mrtvou“ vědou, která již pouze slouží jako nástroj pro další společenské a humanitní vědy, rozhodně to není pravda. Byť původní primární pole zájmu v podobě venkovského prostředí zaniklo, rozhodně se nedá říci, že by spolu s ním zanikla i lidová slovesnost. Ta se pouze přesunula do „moderního“ prostředí měst, či dokonce do virtuálního prostoru. Pověsti a mýty byly nahrazeny *městskými legendami*²⁶, vesnické „povídačky“ řetězovými zprávami, anekdoty předávané mezi

²⁵ V případě historické vědy hraje důležitou roli při užším sepětí s folkloristikou i přesun bádání od makrohistorie k mikrohistorii, který je spojen s vlivem postmoderny počínaje 60. a 70. léty 20. století.

²⁶ urban legends

generacemi virálními videi či *memes*²⁷ a venkovské rituály festivaly či happeningy. Tento nový typ folkloru už se nepřenáší po večerech při svitu svíčky či u tepla ohňů, ale ve facebookových skupinách či skrze krátká videa na Instagramu či Tiktoku.

To vše pro současného folkloristu vytváří množství nových výzev. V první řadě musí ovládat moderní média, jejichž podoba se rapidním tempem vyvíjí a mění. I samotná metodologie folkloristiky se dramaticky proměnila. Zatímco v 19. století byl proces vzájemného ovlivňování kultur velmi pomalý a těžkopádný, jelikož závisel na fyzickém pohybu osob, současný folklor, který z velké části využívá pro své šíření moderní technologie internetu a sociálních sítí, žádné fyzické limitace nemá a jednak se tedy může šířit závratnou rychlostí, a jednak pak také může být problematičtější definice a vymezení jednotlivých jevů. Skvělým příkladem tohoto jevu může být fenomén memes a virálních videí, kdy často dochází k tomu, že se dané video či meme virální formou rozšíří nejdříve v rámci jedné skupiny či státu, nicméně následně se virálně rozšíří i za její hranice²⁸. Můžeme pak tento fenomén považovat stále za součást folkloru původní skupiny nebo již i skupiny, která jej převzala? Či tím ztrácí svou samotnou folklorní podstatu?

Kromě již výše zmíněného etnologa a folkloristy Petra Janečka a jeho *Černé sanitky* (Janeček, 2006) lze zmínit i Adam Votrubu a jeho sborník dětského folkloru *Namažeme školu špekem* (Votruba, 2009), sborník *Lidová tvořivost* (Nejedlý, et al., 2020) Jana Nejedlého a Jaromíra Plachého či díla *Nová pražská strašidla* (Nejedlý, 2012) a *Hororová čítanka* (Nejedlý, 2019), ve kterých Nejedlý představuje současné městské legendy a dětský hororový folklor.

1.2 Vědecký výzkum latrinálií ve světě

V této kapitole si práce klade za svůj cíl popsat okolnosti vzniku systematického výzkumu latrinálií a přiblížit klíčové autory, kteří se tímto jevem zabývali a zasloužili se o zviditelnění fenoménu latrinálií mezi odbornou veřejností. Dalším úkolem této kapitoly pak je přiblížit klíčové oblasti zájmu a koncepty, které byly ve výzkumu latrinálií mezi autory dominantní a získaly si největší podíl na odborném diskurzu.

²⁷ *Meme* je anglofonní označení pro komické obrázky s virálním potenciálem, šířené primárně skrze sociální sítě.

²⁸ Například polská či slovenská virální videa, která „zdomácněla“ a stala se virálními i v českém prostředí.

1.2.1 Počátky systematického zkoumání latrinálií

Prvním významným autorem, který se ve svém díle věnoval studiu latrinálií byl Allen Walker Read, americký etymolog a lexikograf, který ve svém díle *Lexical Evidence from Folk Epigraphy in Western North America. A Glossarial Study of the Low Element in the English Vocabulary* zdokumentoval a analyzoval latrinálie nasbírané během své cesty ze západu USA do Kanady v roce 1928 (Brunvand, 1979). Tato práce je důležitá nejenom tím, že se jedná o první významné dílo, věnující se výzkumu latrinálií, ale i svým příběhem, který názorně poukazuje na tehdejší přístup odborného světa k fenoménu latrinálií.

Byť Read sesbíral svůj materiál již v roce 1928, tiskem svou práci vydává až v roce 1935, a to nikoliv na University of Chicago, na níž v té době působil, ale na vlastní náklady v edici 75 kusů v Paříži (Brunvand, 1979). Důvod, proč bylo dílo vydáno v tichosti soukromým nákladem a na dalších více než 40 let upadlo v zapomnění je velmi podobný jako u Obrátilovy *Kryptadie*, a nejlépe nám jej přibližuje sám Read, když v předmluvě díla varuje potenciální čtenáře:

„Souzeno čistě ze čtenářské perspektivy, následující dílo (kromě úvodu) je odporně, neuvěřitelně obscénní a autor prosí každého, kdo není připraven se na tento společenský jev dívat nezaujatým pohledem antropologa a studenta abnormální psychologie, aby jej odložil (Read, [1935 str. 28]).²⁹“

Oficiálně pak toto Readovo dílo vychází a dostává se do širšího povědomí odborné veřejnosti až po více než čtyřech desetiletích, roku 1977 pod názvem *Classic American Graffiti: Lexical Evidence from Folk Epigraphy in Western North America: a Glossarial Study of the Low Element in the English Vocabulary*, kdy bylo velmi pozitivně přijato a např. americký folklorista Jan Harold Brunvand jej ve své recenzi označuje za skvělou případovou studii a podotýká, že si toto dílo „zaslouží pozornost každého seriózního studenta amerického jazyka a literatury“ (Brunvand, 1979)³⁰.

²⁹ Volný překlad. Originální angl. znění: „*Judged merely as reading matter, the following work (apart from the Introduction) is abominably, incredibly obscene, and the compiler begs that any one will lay this book down who is not prepared to look at all social phenomenon with the dispassionate eye of the anthropologist and the student of abnormal psychology.*“

³⁰ Vlastní překlad z angličtiny, původní znění: „[...] *it deserves the attention of any serious student of American language or lore*“

Pokud označujeme Allena Walkera Reada za průkopníka ve výzkumu latrinálií, pak si stejné označení zaslouží i americký folklorista Alan Dundes se svou prací *Here I Sit – A Study of American Latrinalia*, publikovanou roku 1966 v *The Kroeber Anthropological Society Papers*. Právě Dundes je tím, kdo v úvodní části svého čtrnáctistránkového příspěvku poprvé používá výraz *latrinálie*³¹. Dundes totiž upozorňuje na fakt, že do té doby používaná označení jsou buďto příliš obecná³² nebo naopak příliš úzká, nepojímající všechny případy³³, a zároveň upozorňuje na jednu metodologickou limitaci Readova výzkumu z pohledu folkloristiky, a to že ve své práci uvádí veškeré nápisy či značky, které viděl na zdech toalet, z nichž však mnohé jsou idiosynkratické, a tedy je obtížné říci, zda se dají označit za součást širšího folklorního konstruktu či nikoliv (Dundes, 1966 s. 91-92). Proto Dundes zavádí souhrnné označení *latrinálie*.

Dundes dále identifikuje pět tematických kategorií latrinálií: 1) inzeráty nebo nabídky zpravidla sexuální povahy, 2) žádosti nebo příkazy, často se týkající vyměšování či močení, 3) pokyny sestávající z nesprávných nebo žertovných instrukcí, 4) komentáře, ať už ze strany zařízení nebo klientů a 5) osobní nářky nebo introspektivní úvahy (Dundes, 1966 s. 94).

Dundes se ve svém díle zabývá také otázkou psychologické motivace k vytváření latrinálií. Přestože shrnuje různá již dříve přednesená vysvětlení, je zřejmé, že se přiklání k psychoanalytickému vysvětlení, vycházejícímu z práce britského neurologa³⁴ Ernesta Jonese, který ve svém článku *Anal Erotic Character Traits*, vydaném roku 1918 v *The Journal of Abnormal Psychology* přichází s konceptem, který nazývá *primitivní rozmazávací impuls*³⁵ (Jones, 1918 s. 279). Dundes vychází z tohoto konceptu a dál jej rozvíjí domněnkou o spojitosti psaní latrinálií s touhou hrát si s výkaly (Dundes, 1966 s. 101). V této freudovské analýze Dundes zachází ještě dál, když v ní vidí vysvětlení toho, proč na zdi toalet píšou častěji muži než ženy. Podle Dundese se jedná o jednu z forem, kterými se projevuje mužský

³¹ V angl. originále *latrinalia*

³² Např. pojmy *bathroom graffiti*, *toilet writings* či obecně *graffiti*, které dřívější autoři používali, zahrnují jakékoliv nápisy, značky či grafická díla.

³³ Zde Dundes odkazuje na lidový výraz *shithouse poetry* (volně přeloženo jako *hajzlová poezie*), jenž dle něj není vhodný, jelikož zdaleka ne všechny latrinálie jsou psány poetickou formou

³⁴ a oficiálního životopisce Sigmunda Freuda

³⁵ Volný překlad z angličtiny. Angl. originál: *primitive smearing impulse*

komplex z toho, že nejsou schopni rodit děti, v důsledku čehož jsou oproti ženám více fascinováni svým vyměšováním (Dundes, 1966 s. 102-103).

1.2.2 Otázky genderových odlišností a genderové nerovnosti

Častými tématy prací zabývajících se studiem latrinálií napříč historií jejich zkoumání jsou pak otázky spojené s genderovými rozdíly. Jak Read, tak i Dundes při své práci narazili na skutečnost, že latrinálie se vyskytují dominantně na mužských toaletách, zatímco na ženských jsou jen velmi ojedinělé. Této skutečnosti si ve svém monumentálním díle *Sexual Behavior in the Human Female*, vydaném roku 1953 a rozsáhle mapujícím ženskou sexualitu okrajově všímá i americký biolog a sexuolog Alfred Charles Kinsey (Kinsey, et al., 1998 s. 674).

Na tuto skutečnost reagují např. Jo-Ann H. Farr a Carol Gordon z Pennsylvania State University článkem *A partial replication of Kinsey's graffiti study*, publikovaným roku 1975 v *The Journal of Sex Research*. V tomto článku autorky pracovaly s hypotézou, že tento výše popsany rozdíl ve frekvencovanosti latrinálií na mužských a ženských toaletách byl způsoben rozdílným vnímáním mužské a ženské sexuality. Platnost této hypotézy se v kontextu sexuální revoluce v 60. a 70. letech 20. století rozhodly ověřit novým sběrem dat. Jimi nasbíraná data potvrdila, že latrinálie se na ženských toaletách vyskytují ve vyšší míře než dříve, nicméně jejich frekvencovanost byla v porovnání s mužskými toaletami stále výrazně nižší (Farr, et al., 2010 s. 161). Svou hypotézu tím tedy potvrdily, nicméně zároveň poukázaly i na fakt, že i přes emancipační snahy 60. a 70. let stále přetrvávají výrazné rozdíly ve vnímání mužské a ženské sexuality.

Edward M. Bruner a Jane Paige Kelso si pak ve své práci *Gender differences in graffiti: A semiotic perspective*, publikované roku 1980 ve *Women's Studies International Quarterly*, ve které kvantitativně zkoumali několik dříve vydaných prací všímají i rozdílů v obsahu i formě mezi latrináliemi na mužských a ženských toaletách, když docházejí k závěru, že ženské latrinálie jsou odlišné jak po formální stránce, kdy jsou interaktivnější³⁶, tak i po stránce obsahové, kdy ženy častěji tematizují obecnější a konvenčnější témata vztahů,

³⁶ Jev, kdy autorka položí otázku, na kterou následně další návštěvnice odpovídají a vytvářejí tak interpersonální řetězec

zatímco muži jsou více individualističtí a častěji tematizují konkrétně témata sexu či pohlavních orgánů (Bruner, et al., 1980 s. 242).

1.2.3 Paradox veřejné a soukromé sféry

Pokud se podíváme na autory 20. století, jež se zabývali studiem latrinálií a jejich příspěvky k tématu, můžeme vidět, že povětšinou zkoumají téma jen z jedné konkrétní perspektivy. Zatímco Read využíval sesbírané latrinálie primárně jen jako výchozí materiál pro své další etymologické bádání, Dundes už zašel o krok dál, a kromě deskriptivní práce se snažil o analytickou práci, kdy se na sesbíraný materiál díval i z psychologického pohledu. Nicméně, než za opravdovou analýzu můžeme jeho snahu označit spíše za vyslovené domněnky, převzaté od jiných autorů. O krok dál pak pokročili autoři zmínění v předchozí kapitole, kteří se na studium latrinálií zaměřili ze sociologického hlediska, nicméně i zde chybí zasazení do širšího kulturně-filosofického kontextu.

Důležitým autorem, který fenomén latrinálií zasadil do širší perspektivy společenských věd, pak je Jason C. Young se svým článkem *Restroom Politics: Voices in the Stalls* (Young, 2009). V tomto díle se Young skrze analýzu sesbíraných latrinálií zaměřuje na otázky vymezení veřejné a soukromé sféry.

Byť by se rozdělení světa na soukromý a veřejný prostor mohlo zdát jako intuitivní a samozřejmá věc, při hlubším zamyšlení navzdory tomu docházíme k závěru, že najít jasnou definici, která by od sebe jednoznačně odlišovala soukromý a veřejný prostor není vůbec jednoduché. Jednou z mála současných autorek, která vypracovala sadu jasných kritérií je Margaret Kohn, vědecká pracovnice na University of Toronto. Ta ve svém díle *Brave New Neighborhoods: The Privatisation of Public Space* z roku 2004 přichází se třemi klíčovými faktory, které dle ní definují, zda se jedná o prostor veřejný nebo soukromý: dostupnost, vlastnictví a možnost interakce³⁷ (Kohn, 2004 s. 11).

Naproti tomu kritická teorie spolu s dalšími postmoderními směry, které se nejvíce rozvíjely v poslední čtvrtině 20. století nám ukazují, že otázka jasného rozdělení veřejné a soukromé sféry je ještě obtížnější, protože nejenom že se obtížně hledají hranice těchto dvou konceptů, ale zároveň velmi záleží na perspektivě, skrze kterou se na problematiku veřejného

³⁷ V angl. originále *accessibility, ownership, and intersubjectivity*

a soukromého díváme. Jeden z předních představitelů kritické sociální teorie, německý filosof a sociolog Jürgen Habermas ve svém klíčovém díle *Strukturální přeměna veřejnosti*³⁸ přichází s definicí veřejného prostoru jakožto prostoru, ve kterém je možná kritická debata o veřejných záležitostech (Habermas, 1991). Zatímco Habermas vidí původ tohoto konceptu v renesanční západní Evropě, další postmoderní německá autorka a politická filosofka, Hannah Arendt ve svém díle *Vita Activa, neboli, O činném životě* jeho původ datuje až ke klasické řecké filosofii, vycházející z Aristotelova díla (Arendtová, 2007). Na rozdíl od konceptu Margaret Kohn tak můžeme v této definici vidět primární důraz na prvek možnosti interakce, který pro odlišení soukromého a veřejného prostoru hraje klíčovou roli a prvky dostupnosti a vlastnictví upozaduje.

Na základě výše popsaných různých konceptů veřejného prostoru, které vycházejí ze zcela odlišných premis si tedy Young klade otázku, zda jsou veřejné toalety opravdu soukromým prostorem, či zda se ve světle nových interdisciplinárních přístupů dají vnímat odlišně. Prvky dostupnosti a vlastnictví zde Young hodnotí jako hraniční či těžké k jasnému vymezení, jelikož oba mohou do značné místy variovat³⁹. Oproti tomu v případě možnosti interakce nám z klasického vnímání tohoto prostoru vyplývá, že tento je silně potlačen, kdy Young zmiňuje jednak fyzickou nemožnost interagovat zapříčiněnou architekturou toalet, jednak fakt, že interakce je systematicky potlačována mnoha explicitními i implicitními pravidly a normami (Young, 2009 s. 2-3).

Byť by se z výše provedené analýzy mohlo zdát, že veřejné toalety jsou výsostně soukromým prostorem, Young se následně dívá i z optiky výše zmíněného Jürgena Habermase a zjišťuje, zda je i pro tuto definici zařazení veřejných toalet do soukromé sféry funkční. Pro tento účel provádí Young analýzu sesbíraných latrinálií a dochází k překvapivému závěru, když nachází dva klíčové body, které tuto hypotézu vyvrací. Zaprvé ve zkoumaných latrináliích nachází motivy politické či vyjadřující se k aktuálním tématům. Právě díky výše popsanému omezení možnosti fyzické interakce a vytvoření pocitu „soulkromí“ totiž autoři mohou svobodně vyjadřovat své postoje, čímž veřejné toalety

³⁸ V němčině vychází poprvé roku 1962 pod názvem *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, avšak do angličtiny bylo přeloženo a vydáno až roku 1989, čímž bylo širší odborné veřejnosti po dlouhou dobu obtížně dostupné

³⁹ Na jednom pólu zde mohou stát veřejné toalety vlastněné městem, na opačném konci spektra pak např. toalety v privátním klubu

naplňují základní definici Habermasova pojetí veřejného prostoru (Young, 2009 s. 9). Dále však Young dochází ještě k závěru, že v jistém paradoxním smyslu toalety naplňují i kritérium interakce. Byť je fyzická interakce naprosto omezená, Young upozorňuje na to, že mezi autory dochází prostřednictvím interaktivity latrinálií k interakci zprostředkované (Young, 2009 s. 5).

Young tak úspěšně poukazuje na to, že toalety jsou z určitých optik mnohem veřejnějším místem, než by se na první pohled mohlo zdát a zároveň vyzdvihuje důležitost tohoto specifika v širším kontextu, když v závěru své práce oceňuje specifčnost toalet, kteréžto autorům latrinálií poskytují velmi silnou ochranu, což může vést k diskusi o jinak tabuizovaných či „nevhodných“ tématech a varuje před chápáním latrinálií jakožto pouhého komického či pokleslého rozmaru či jejich pomyslným „odsouváním“ na okraj společensky přípustného jednání (Young, 2009 s. 9). Kromě pionýrství vskutku interdisciplinárního přístupu ke studiu latrinálií tak můžeme Youngovi vděčit i za zvýšení povědomí⁴⁰ o latrináliích jakožto plnohodnotném společenském jevu, nikoliv jakožto pouhé „kuriozity“.

⁴⁰ Alespoň u odborné veřejnosti

2 Prakticko-analytická část

V této části si práce klade za cíl na základě analýzy nasbíraných vzorků dokázat provázanost latrinálií se systémy folkloru a kultury, a dokázat tak, že se jedná o jejich integrální součást. Za tímto účelem se práce snaží ověřit čtyři výzkumné otázky, které tuto hypotézu potvrzují:

1. motivická kontinuita s již dříve zaznamenanými latrináliemi,
2. funkce lokálních vlivů jako formativního faktoru,
3. interikonicita,
4. schopnost latrinálií reflektovat aktuální společenská témata.

Platnost každé z této hypotéz práce ověřuje použitím sady prvků, u kterých zkoumá, zda a v jaké míře jsou mezi zkoumanými vzorky zastoupeny.

2.1 Metodologie

Pro účely této práce bylo autorem a dalšími osobami v rozmezí mezi únorem až červencem 2024 sesbíráno v Praze a Brně celkem 702 vzorků latrinálií. Tyto byly sesbírány z toalet na celkem 20 různých místech⁴¹. Na sběru se podílely kromě autora práce i další osoby⁴². Celkem 386 vzorků bylo nasbíraných v Brně, 316 pak v Praze. Co se týče genderového rozložení, 293 vzorků pochází z mužských a 409 z ženských toalet. Z důvodu tohoto ne zcela rovnoměrného rozložení sebraných vzorků práce uvádí vždy kromě absolutního výskytu také výskyt relativní. Výskyt všech zkoumaných prvků je zaznamenán v souhrnné tabulce (obr. 57).

Jak již bylo popsáno v úvodu prakticko-analytické části, pro ověření každé z výzkumných otázek je použita sada několika prvků, jejichž přítomnost autor ověřuje. Pro akceptování relevance konkrétního prvku autor stanovuje minimální hranici 3 % výskytu, v případě obecnějších motivů pak alespoň 5 % výskytu.

Pro ověření přítomnosti motivické návaznosti na již dříve zaznamenané motivy práce zkoumá výskyt této sady prvků:

⁴¹ Konkrétně v Praze budova Akademie věd ČR na Národní, Atrium Žižkov, Bar Podtvrzí, Cafe Academia, Dejvická nádražka, Dobrá trafika na Újezdě, Klub AVU, Lokál U Jiráta, budova Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v ulici Magdaleny Rettigové, Potrvá, Prostor 39, Sedmička, Skautský institut a U Kotvy; v Brně pak Alterna, Blues bar Traubka, Desert, Hostimil, Mýdlo a Trojka

⁴² Jmenovitě: Zuzana Klazarová, Petr Koryčan, Tereza Pašková, Petr Pavlíček, Eliška Posová, Renáta Routová, Jakub Rubáček, Barbora Škývarová, Rozálie Veselovská, Viktorie Wolfová a Viktorie Zablocka

1. prvky komiky,
2. prvky vulgarity a motivy alkoholu a drog,
3. prvky explicitně sexuální – měly být v pozorovatelně vyšší míře zastoupeny na mužských toaletách,
4. obecné sexuální a vztahové prvky – tyto prvky by měly být zastoupeny výrazně více na ženských toaletách,
5. interaktivita latrinálií – i zde by měl být výrazně vyšší výskyt na ženských toaletách,
6. konkrétní již dříve zachycené motivy – zde práce hledá motivy a jejich variace či aktualizace, které byly již dříve zaznamenány.

Pro ověření role místa vzniku jakožto formativního faktoru práce zkoumá výskyt této sady prvků:

1. prvky odkazující na místní geografické či kulturní realie,
2. nářeční výrazy,
3. výskyt slovenštiny – práce očekává značný výskyt slovenštiny v brněnských vzorcích,
4. výskyt angličtiny – zde práce naopak v Praze očekává výrazně vyšší výskyt angličtiny.

Pro ověření přítomnosti interikonicity, která by dokazovala ovlivňování latrinálií dalšími vrstvami kultury práce zkoumá výskyt této sady prvků:

1. odkazy na literaturu,
2. odkazy na kinematografii,
3. odkazy na hudbu,
4. odkazy na *memes* či jiné prvky současné kultury, jež jsou šířené primárně skrze sociální sítě,
5. odkazy na výtvarné umění

Pro ověření schopnosti latrinálií reflektovat aktuální společenská témata práce zkoumá výskyt této sady prvků:

1. reflexe politických témat,
2. reflexe sociálních témat,
3. reflexe témat spojených s problematikou LGBT+.

2.2 Historická kontinuita

2.2.1 Prvky komiky

Práce, které se tematikou latrinálií zabývaly, uvádějí zastoupení komických a prvků, jakožto jednoho z dominantních motivů, který se objevuje napříč časem i prostorem. Young navíc mimo jiné i uvádí, že v rozhovorech o vnímání latrinálií, které v rámci svého výzkumu vedl respondenti uvádějí komickou úlohu latrinálií jakožto dominantní faktor (Young, 2009 s. 7).

V celkovém vzorku práce identifikuje různé komické prvky v celkem 121 případech, tedy v 17,2 %, rozhodně tedy můžeme mluvit o značném výskytu, ze všech zkoumaných prvků je to pak třetí nejvyšší výskyt. Zajímavým jevem pak je, že komické prvky se výrazně více objevují u mužů. Zatímco v případě ženských toalet bylo zaznamenáno pouze 52 případů výskytu, tedy v relativních číslech 12,7 % výskytu, u mužů bylo zaznamenáno 69 výskytů, tedy 23,5 %. Důvod tohoto velmi výrazného rozdílu ve výskytu komiky můžeme spatřovat v tom, že komika v mužských latrináliích je poměrně často spojována s vulgaritou, která se v ženských latrináliích vyskytuje výrazně méně. Dá se tak tedy říci, že ženám v jejich „arzenálu“ komických prvků do značné míry chybí jeden motiv, který muži naopak využívají velmi frekventovaně. Obecně pak lze pozorované komické motivy rozdělit do několika kategorií podle toho, na čem je jejich komika založena. Jednak jde o již zmíněnou komiku plynoucí z vulgarity (obr. 1), dále komiku založenou na slovních hříčkách, např.: „*overthinker* → *přemyslovec*; *daddy issues* → *papálie*“, „*Je vybli bibli ekvivalent k výroku kápní božskou?*“ (obr. 2 a 3), komičnost absurdity či nonsensuálnosti: „*Vlastnosti prostoru poslušností a jejich aplikace v teorii nelineárních rovnic a březosti slonic*“ (obr. 4 a 5) nebo komiku vzniklou na základě variací a aktualizací ustálených frází: „*Nesud' záchod podle podniku*“ (obr. 6).

2.2.2 Prvky vulgarity, alkoholu a drog

Young v rozhovorech pro svou práci zaznamenal, že kromě výše zmíněného chápání latrinálií jakožto primárně komického jevu většina respondentů latrinálie taktéž vnímala jakožto něco obscénního, sprostého či pohoršujícího⁴³ (Young, 2009 str. 8). Proto práce zkoumá i výskyt vulgarity, jakožto prvku, který je pro toto vnímání typický.

⁴³ V angl. originále *dirty* – výraz nemá v češtině vhodný jednoslovný ekvivalent, který by pokrýval jeho šíři.

Přítomnost vulgarity se ukázala jako druhý nejrozšířenější ze zkoumaných prvků s celkovým zastoupením v 122 vzorcích, což odpovídá výskytu v 17,4 %. Často bývá spojená se skatologickými motivy: „*Ser rychle / čti jen krátce / hajzl není rekreace*“ (obr. 7), mezi zkoumanými vzorky bylo však i mnoho případů, kdy byla až absurdní vulgárnost celou pointou dané latrinálie, např.: „*la dice el kokot picus maximus*“ (obr. 8). Jak již bylo avizováno výše, využívání vulgarit je do velké míry výsadou mužů. Zatímco u žen figurovala vulgarita „jen“ v 10,3 % případů⁴⁴, u mužů se vyskytovala v 27,3 % případů.

Během analýzy dat pak autor práce narazil i na další prvky typicky vnímané jako nízké a pohoršující, konkrétně motivy konzumace alkoholu a drog. Byť oba tyto motivy byly výrazně méně zastoupené a balancují na hraně relevantnosti, přesto můžeme do určité míry zaznamenat jejich opakování. Stejně jako u vulgarity, i zde můžeme sledovat jejich větší zastoupení u mužů oproti ženám⁴⁵. Kromě toho, že častějším je prvek drog, než prvek alkoholu je také zajímavé, že zatímco k alkoholu vyjadřují všechny vzorky vesměs kladný vztah: „*Miluju pivo*“ (obr. 9), u vztahu k drogám je patrné, že zatímco muži se k nim staví vesměs neutrálně či pozitivně: „*Čert a HQ / byli jsme here a zhulili vše*“ (obr. 10), ženy se k drogám staví často negativně: „*Změň se!!! Nebo se zabij (a neber piko)*“ (obr. 11). Nejčastějšími zástupci těchto látek pak jsou pivo, marihuana a pervitin.

2.2.3 Explicitně sexuální prvky

Bruner ve své práci dochází ke třem závěrům ohledně formální a obsahové stránky latrinálií, jejichž platnost je ověřena na následujících prvcích, tedy že po obsahové stránce se u mužských latrinálií vyskytují častěji explicitní sexuální motivy, zatímco u žen častěji obecnější motivy vztahů a sexuality a že po formální stránce jsou ženské latrinálie více interaktivní a ženy skrze ně mezi sebou více komunikují (Bruner, et al., 1980 s. 242).

Co se týče explicitně sexuálních prvků, analýza dat opravdu potvrdila, že u mužů je jejich relativní výskyt více než dvakrát frekventovanější než u žen. Zatímco muži je zmiňovali v 9,6 % případů, ženy pouze v 4,4 %. Celkem se pak vyskytly v 46 případech, tedy v 6,6 % vzorků. Za zmínku stojí, že jak u žen, tak i u mužů se vyskytly i homosexuální motivy:

⁴⁴ Přesto se jedná o nadprůměrně frekventovaný jev

⁴⁵ U mužů 3,1 %, resp. 5,1 %, zatímco u žen jen 1,7 % resp. 2,9 %

„Milujem čierne kokoty“ na pánských toaletách, resp.: „šukám holky“ na dámských (obr. 12 a 13).

2.2.4 Prvky vztahů a obecné sexuality

I zde analýza potvrdila, že Brunerovy závěry jsou stále platné. Zatímco u mužů se tematiky vztahů a sexuality objevila pouze v 8,2 % případů, u žen je jejich výskyt více než dvojnásobný, konkrétně pak 18,6 %. Celkově se tyto motivy objevily v rovné stovce případů, což odpovídá 14,2 % z celkového vzorku, čímž se v absolutní četnosti tyto prvky stávají čtvrtými nejčetnějšími. Zajímavým je více než dvojnásobný výskyt těchto motivů oproti motivům explicitně sexuálním. Ten se však dá vysvětlit tím, že zvláště ženy u latrinálií věnujících se otázkám vztahů vytvářejí dlouhé řetězce odpovědí (obr. 14).

2.2.5 Interaktivita latrinálií

Zde je validita Brunerových závěrů potvrzena potřebí a kompletně. Frekvencovanost latrinálií, které přímo reagují na latrinálie již dříve napsané je u žen 27,1 %, zatímco u mužů tato činí jen 10,2 %, což vytváří téměř trojnásobný rozdíl. Celkem pak je interagující každá pátá zkoumaná latrinálie, což z interaktivity činí nejfrekvencovanější ze všech zkoumaných jevů.

Ve zkoumaném vzorku nacházíme dva základní typy interaktivity. Jednak již výše zmíněné řetězce odpovědí, které mohou být značně rozsáhlé (obr. 15), avšak nejčastější byl výskyt jednotlivých odpovědí: „Co z tebe dělá umělce? Nejsem kreativní a nejsem šťastná“ → „Každý má v sobě umělce *sending hugs*“ (obr. 16 a 17). Druhým typem pak jsou ankety, ve kterých autor vznese otázku, na kterou pak další účastníci odpovídají formou čárek, kterými označují svou odpověď. Čtenáři těchto textů se tak otevírá možnost zjistit např. sexuální preference studentek Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy či faktory, které ovlivňují výběr partnerek u brněnských mužů (obr. 18). Zajímavostí, která se však mezi zkoumanými latrináliemi vyskytla pouze jednou je pak jev, který můžeme nazvat jako „pseudointeraktivita“. V tomto případě autor latrinálie napodoboval tzv. „šibenici“ (obr. 19), primitivní dětskou hru pro dva a více hráčů, avšak z kontextu místa i stylizace latrinálie se dá usoudit, že ve skutečnosti ke hře pravděpodobně nedošlo.

2.2.6 Dříve zachycené motivy

U tohoto prvku práce hledá konkrétní motivy, které byly zaznamenány již v dřívější tvorbě a jejich variace a aktualizace. Jako primární zdroj pro toto ověření slouží *Ouředníkův sborník Klíč je ve výčepu: z folklóru WC* (Ouředník, 2000), sekundárně pak i další zdroje.

Výskyt tohoto prvku byl zachycen poměrně nízký, v pouhých 23 případech, tedy 3,3 % z celkového vzorku. Nejčastěji se vyskytujícími byly variace prvku zaznamenání přítomnosti⁴⁶: *Bola som tu!!! Peťa 23. 3. 2024*“, „*The laughing demon was here (...)*“ (obr. 20 a 21), který se vyskytnul celkem devětkrát, dále čtyřikrát se vyskytující variace *metapravku* komentujícího existenci latrinálií: „*Že prej když budete čmárat mimo plátno, dostanete přes držku*“ (obr. 22) a třikrát se opakující variace motivu „*Na obloze táhnou mraky, vyser se a táhni taky*“ (obr. 23)⁴⁷.

2.2.7 Shrnutí

U pěti z šesti zkoumaných prvků došlo k jasnému potvrzení kontinuity po obsahové i formální stránce. Jediným prvkem, který nebyl dostatečně přesvědčivě potvrzen byl prvek dříve zachycených motivů, který se vyskytoval jen ve velmi malé míře, a kromě tří výše popsaných motivů, resp. jejich variací lze hovořit pouze o anekdotárním výskytu, nikoliv však o výskytu systematickém. Celkem pak bylo možné kontinuitu nalézt v 38,5 % zkoumaných vzorků. Z toho lze vyvodit závěr, že přestože návaznost na konkrétní české příklady latrinálií je velmi nízká, obecně lze přesto přesvědčivě říci, že globálně popisované jevy byly potvrzené a tím i tato výzkumná otázka.

2.3 Formativnost místem vzniku

2.3.1 Geografické a kulturní reálie

Zde autor očekává výskyt prvků spojených s geografickými či kulturními reáliemi spojených s místem vzniku latrinálií, a to jak na makroškále – kulturní či geografické reálie daného města, tak i na mikroškále – odkazy na konkrétní místo, kde se latrinálie vyskytuje. Výskyt

⁴⁶ Česky „*Byl jsem tu, XXX*“, angl. „*XXX was here*“

⁴⁷ Tato konkrétní latrinálie byla zachycena na značně nečekaném místě – na toaletách ústřední budovy Akademie věd ČR na Národní třídě

těchto prvků by jasně potvrdil, že místo hraje jasnou roli jakožto formativní faktor při vzniku latrinálií.

Tyto prvky se sice mezi zkoumanými vzorky nacházely, avšak ve velmi malé míře. V případě pražských reálií: „*Hele.. Večernice fajn, ale znám lepší*“ (obr. 24)⁴⁸ pouze šestkrát, v případě Brna: „*Divadlo na výstavišti / prosím zachraňme / spolek divadlo na výstavišti welcome*“ (obr. 25) jedenáctkrát, u prvků vázaných přímo na místo vzniku (obr. 26) pak celkem patnáctkrát. Ani jednou tak nepřekročily hranici 3 %, a práce je tak nevnímá jako statisticky relevantní.

2.3.2 Nářeční výrazy

Autor přichází s obdobnou analýzou jako u geografických a kulturních reálií, kdy chce na použití nářečních výrazů specifických pro Brno, resp. Prahu dokázat formativní roli místa vzniku. V celém vzorku však nebyl zachycen jediný výskyt nářečních výrazů a autor tak vyvrací existenci tohoto prvku.

2.3.3 Výskyt slovenštiny

Pro výskyt tohoto prvku přichází autor s hypotézou, podle které by v brněnských latrináliích měl být výrazně vyšší výskyt slovenštiny, a to ze dvou důvodů. Jednak z důvodu geografického, kdy se Brno geograficky nachází blízko slovenských hranic⁴⁹ a zároveň, a to primárně, z důvodu kulturního, kdy v Brně studuje velké množství studentů původem ze Slovenska.

Tuto hypotézu se podařilo úspěšně potvrdit, jelikož se slovenština vyskytovala v 6,5 % brněnských latrinálií: „*Stratil som klúče. Peťo*“ (obr. 27), což je čtyřnásobně vyšší výskyt oproti Praze, kde byl její výskyt jen 1,6 %. V tomto případě tak můžeme potvrdit, že místo vzniku je relevantním formativním faktorem.

⁴⁸ Tato latrinálie odkazuje na noční bar Večernice na Praze 7, který byl otevřený v roce 2023

⁴⁹ Vzdušnou čarou cca 45 km

2.3.4 Výskyt angličtiny

Pro tento prvek autor přináší obdobnou hypotézu jako v případě výskytu slovenštiny, kdy předpokládá výrazně vyšší výskyt angličtiny u pražských latrinálií, a to z důvodu vysokého počtu anglofonních studentů a turistů.

I tuto hypotézu se podařilo úspěšně potvrdit, byť rozdíl není tak markantní jako v případě výskytu slovenštiny. I přesto se angličtina v pražských latrináliích vyskytovala téměř třikrát častěji než v případě brněnských, konkrétně v 27,8 % případů oproti 9,8 % případů v Brně. Celkově vyšší výskyt angličtiny a nižší místně podmíněný rozdíl můžeme vysvětlit poměrně hojným využíváním anglicismů v jinak českých textech: „*Fuck off debile*“ (obr. 28), který byl statisticky významnější v Brně, zatímco v Praze byl vyšší podíl latrinálií, které byly psány celé anglicky: „*I'm feeling all my fucking feelings.*“ (obr. 29). I v tomto případě tak lze hypotézu potvrdit.

2.3.5 Shrnutí

Tato výzkumná otázka byla potvrzena jen z části. Zatímco geograficky podmíněné jazykové vlivy slovenštiny, resp. angličtiny byly prokázány, vliv geografických a kulturních reálií nebyl prokázán jakožto dostatečně relevantní a nářeční vliv byl přímo vyvrácený. Ve výsledku se však alespoň jeden z výše rozebíraných prvků objevil u celkem 144 latrinálií, tedy v 20,5 % případů, což je velmi vysoké číslo, které nelze ignorovat. Je tedy na místě původní výzkumnou otázku přeformulovat, jelikož je sice zřejmé, že místo hraje při vzniku latrinálií jakožto formativní faktor svou roli, avšak tato role nevychází přímo z geografického umístění, ale pouze z jazykových vlivů, které jsou pro dané místo typické.

2.4 Interikonicita

U této výzkumné otázky práce zkoumá, zda se latrinálie v relevantní míře vyznačují interikonicitou a zda v nich lze nalézt vlivy dalších vrstev kultury.

2.4.1 Literatura

Vliv literatury na podobu latrinálií se ukázal jako nejméně relevantní ze všech zkoumaných interikonických vlivů, kdy byl objeven pouze ve třech konkrétních případech, tedy v pouhých 0,4 % vzorků. Konkrétně pak šlo o začátek básně *Já u pramene jsem a žízní hynu*

Françoise Villona (obr. 30)⁵⁰, první větu z *Cizince* Alberta Camuse (obr. 31) a referenci na *Prázdniny* Tomáše Staňka (obr. 32)⁵¹.

2.4.2 Kinematografie

Ani vliv kinematografie nebyl prokázán jako relevantní, kdy se tyto prvky vyskytovaly pouze v sedmi případech, tedy 1 % vzorků. Konkrétně pak šlo o tři citáty z *Vykoupení z věznice Shawshank*⁵² (obr. 33), dvě variace zlidovělé hlášky „Život je jako bonboniéra“ z *Forresta Gumpa* (obr. 34 a 35), variaci názvu české trilogie *Slunce, seno* (obr. 1) a variaci lidového popěvku *Kdo víno pije a muzice platí*, která se objevila v českém filmu *Kamarád do deště 2* (obr. 36).

2.4.3 Hudba

Na rozdíl od případu literatury a kinematografie se interikonické odkazy na hudbu ukázaly jako statisticky relevantní, kdy bylo zaznamenáno celkem 31 případů jejich výskytu, tedy 4,4 % z celkového vzorku. Výrazně četnější byl výskyt odkazů na písně zahraniční, konkrétně 21 ku 10 českým či slovenským. Žánrový rozsah písní byl značný – od anglofonní tvorby 2. poloviny 20. století (obr. 15), přes klasickou píseň Voskovce a Wericha *Život je jen náhoda* (obr. 37) a současnou rapovou scénu (obr. 38)⁵³, až po alternativní československé projekty (obr. 39 a 40)⁵⁴.

2.4.4 Memes a jiné prvky kultury šířené přes sociální sítě

Byť autor původně očekával, že tato vrstva kultury bude v latináliích hojně reflektována, analýza ukázala, že ani v tomto případě výskyt těchto prvků nepřekročil míru statistické relevance. Odkazy na *memes* či jiné obdobně šířené prvky se vyskytovaly jen velmi střídavě, konkrétně ve 12 případech, což odpovídá pouze 1,7 % celkového vzorku.

Nejrozšířenějším případem, který se opakoval celkem šestkrát a tvoří tak polovinu celkového výskytu jsou různé variace virálního vtipu „*tvoje máma*“⁵⁵ (Mercer, a další, 2024)

⁵⁰ Kterou její autor nesprávně přisuzuje Williamu Shakespearovi

⁵¹ *Speedy* a *Redcap* jsou „tagy“ hlavních hrdinů tohoto komixu

⁵² Všechny tři případy byly nalezeny na mužských toaletách v Brně, je tedy i reálná možnost, že jde o stejného autora

⁵³ Icy L, Illja, Ggunja: Fiuuu

⁵⁴ Edúv Syn, Berlin Manson: točím ťa na kameru; post-hudba: Smrt Letný

⁵⁵ V angl. originále *Your Mom Jokes*

(obr. 41). Z dalších lze zmínit např. variaci na *meme* „kakaový chlebiček“ (Nicki, in: Facebook 2023) (obr. 42) či nápis „Daniel did nothing wrong“ (obr. 43), který je variací na *meme* „Hitler Did Nothing Wrong“ (MScratch, a další, 2023).

2.4.5 Výtvarné umění

V případě interikonického ovlivňování latrinálií výtvarnými vlivy autor volil odlišný postup od předchozích případů, kdy zaznamenával případy latrinálií, jejichž nedílnou součástí bylo i výtvarné dílo. Tento vliv již je statisticky relevantní, kdy byl zastoupen celkem v 3,6 % případů. Zajímavým faktem, jehož důvod nedokázal autor objasnit je, že výskyt těchto prvků byl o 2/3 vyšší na mužských toaletách oproti ženským. Častými motivy těchto prvků jsou buďto slovní hříčky, např. kaktus pronášející: „Vopícham tě.“ (obr. 44), či absurdní spojení obrázku s textem, např. žába, pronášející slova: „Miluju tě buzno“ (obr. 45).

2.4.6 Shrnutí

Z pěti zkoumaných vrstev kultury, kterými mohou být latrinálie ovlivňovány byl relevantní výskyt prokázán pouze u dvou z nich – u hudby a výtvarného umění. Naopak v případě *memes*, kinematografie, a zvláště pak literatury byl zjištěn pouze velmi vzácný výskyt, který rozhodně nelze označit za koherentní ani statisticky relevantní. Celkem pak byla přítomnost interikonických vlivů prokázáno pouze v 11 % zkoumaných vzorků, což je nejméně ze všech čtyř kategorií. Hypotézu ohledně přítomnosti interikonicity tak lze označit za jen částečně platnou a s jen velmi malým dopadem.

2.5 Reflexe aktuálních témat

Výzkumná otázka zkoumající přítomnost aktuálních témat pracuje s hypotézou toho, že pakliže bude tato v latrináliích přítomna, může to být považováno za důkaz a potvrzení toho, že latrinálie jsou „živý“ fenomén, který se neustále vyvíjí a který dokáže být formován tématy, která právě rezonují společností. Práce se zaměřuje na dvě základní skupiny témat – témata politická a sociální, a pak také na LGBT+ tematiku, která stojí na pomezí mezi sociálním a politickým diskursem.

2.5.1 Politická témata

Četnost výskytů politických témat mezi latrináliemi je těsně pod stanovenou hranicí statistické relevantnosti, na hodnotě 2,8 %. I přesto, že se těmto prvkům nepodařilo

dosáhnout statistické relevance, dá se mezi nimi vyzorovat zajímavý trend. V celkem 20 vzorcích jsou zastoupena pouhá tři témata – ruská agrese na Ukrajinu (obr. 46), palestinsko-izraelský konflikt: „*Free palestine! / Tiocfaidh ár lá*“ (obr. 47)⁵⁶, a okrajově také Andrej Babiš: „*Babiš je velká*“, doplněné piktogramem vagíny (obr. 48). Kromě toho, že jsou tedy prvky politických témat silně konzistentní oproti jiným prvkům, které byly vesměs poměrně roztržštěné lze pozorovat ještě další vrstvu konzistentnosti, a to, že se autoři všech politických prvků zcela nezávisle shodli na svých názorech – všichni stojí na straně Ukrajiny a Palestiny a všichni také dehonestují A. Babiše. Přestože jednotlivé prvky pocházejí z Brna i z Prahy a zároveň i z výrazně odlišného prostředí, autor vyslovuje domněnku, že spojujícím motivem může být celkově liberálnější orientace autorů, jelikož ve více konzervativních a autoritářských kruzích přetrvává negativní percepce latrinálií, jakožto nehodného či nízkého prvku. Za zmínku také stojí nerovnoměrné rozložení vzorků, kdy z Prahy oproti Brnu a z mužských toalet oproti ženským pochází o 50 % více latrinálií s touto tematikou.

2.5.2 Sociální témata

Oproti politickým tématům se prvky se sociální tematikou vyskytují ve více než dvojnásobné míře, konkrétně v 6 % vzorků a rozhodně je tak již můžeme označit za statisticky relevantní. Prvním a statisticky nejzajímavějším zjištěním je, že v sociální tematice ženy tvoří více než pětkrát více latrinálií než muži. Jde tak tedy s velkým přehledem o nejvýraznější rozdíl mezi všemi zkoumanými vzorky. Důvod tohoto extrémního nepoměru můžeme najít v dominantních tématech, které se mezi těmito prvky vyskytují. Jde například o tematiku menstruace (obr. 49), stereotypů: „*Jsi učitelka. / máš být perfektní / máš umět všechno, / milovat ty hajzlíky, / ale přitom jsi taky jen člověk; miluj hlavně sama sebe*“ (obr. 50), sociálních norem (obr. 14), dostupnosti bydlení: „*Nemám na nájem*“ (obr. 51) či genderové nerovnosti: „*GIRLS JUST WANNA HAVE FUNDamental human rights*“, „*Fuck the patriarchy*“ (obr. 52 a 54). Což jsou témata, která se z většiny dotýkají žen výrazně více než mužů.

⁵⁶ Heslo irských nacionalistů: „*Náš čas přijde.*“

2.5.3 LGBT+ tematika

Tato podkapitola byla vytvořena, jelikož tematika LGBT+ stojí kdesi na pomyslné hranici mezi tématy politickými a sociálními. Byť se ze své podstaty jedná spíše o tematiku sociální, v současné době je to zároveň tematika extrémně zpolitizovaná, kdy proti sobě ve veřejném prostoru stojí její zastánce a odpůrci ve zdánlivě patové situaci, kdy ani jedna ze stran nehodlá ustoupit ze svého přesvědčení, čímž se z otázky původně lidskoprávní stává stále více otázka ideologická.

Prvky s LGBT+ tematikou byly nalezeny v celkem 2,8 % vzorků. Byť se mezi nimi pohybovaly i prvky s homosexuální tematikou (obr. 12 a 13), dominantním byl motiv trans osob, který často strhával bohatou diskusi a vytvářel dlouhá vlákna latrinálií: „*Trans práva jsou lidská práva (..)*“ (obr. 53, 55 a 56). Naprostá většina latrinálií pak názorově podporovala LGBT+ komunitu.

2.5.4 Shrnutí

Celkem bylo nalezeno 82 případů latrinálií reflektujících aktuální témata, což činí celkem 11,7 % všech vzorků. Byť v absolutním zastoupení je tak na tom výskyt reflexe aktuálních témat pouze o něco málo lépe než výskyt interikonicity, můžeme zde vidět jeden zásadní motiv, který u žádné jiné z výzkumných otázek tak výrazně vidět není, a to je vysoká míra koherence – jak ve velmi úzkém a omezeném výběru konkrétních témat, tak i v téměř jednotném zastávání stejného názoru. Byť tak jsou prvky politických motivů a LGBT+ motivů těsně pod hranicí statistické relevance, je možné je i přesto za relevantní označit. Jednak kvůli již zmíněné koherenci, jednak pak i kvůli tomu, nakolik se překrývají a jak obtížné je určit hranici mezi nimi. Výzkumná otázka tak byla z velké části potvrzena, avšak její dopad není vzhledem k poměrně nízkému výskytu těchto případů příliš významný.

2.6 Shrnutí výzkumu, možné limitace

Z celkem čtyř ověřovaných výzkumných otázek byly první dvě ze značné části potvrzeny a po mírné reformulaci⁵⁷ mohou být jednoznačně označeny za platné. Výrazně problematická je však třetí výzkumná otázka, kde z pěti zkoumaných aspektů byly jakožto statisticky relevantní potvrzeny pouze dva, zbylé tři se vyskytovaly jen velmi málo a bez

⁵⁷ provedené ve shrnutí jednotlivých podkapitol

větší koherence. Celkový výskyt interikonických vlivů byl pak pouhých 11 %. Tuto výzkumnou otázku tak sice nemůžeme označit za zcela vyvrácenou, avšak její relevance pro potvrzení hlavní výzkumné hypotézy je zcela minimální. K poslední, čtvrté výzkumné otázce se sice vztahuje jen o něco málo více případů než k předchozí, avšak oproti ní i prvním dvěma jsou tyto případy silně koherentní, což alespoň do určité míry navyšuje její relevanci pro výzkum.

Celkově lze tedy říct, že byť hlavní hypotéza této práce nebyla rozhodně vyvrácena, nedošlo však ani k jejímu plnohodnotnému, ale pouze k částečnému potvrzení.

Důležité je pak také zmínit jeden ze základních statistických údajů, a to podíl mužských a ženských latrinálií, kdy ženy tvoří podstatně více latrinálií než muži, konkrétně pak z ženských toalet pochází 58,3 % vzorků. To je důležité mimo jiné i v kontextu práce Farr a Gordonové (Farr, et al., 2010), kdy toto zjištění potvrzuje pozorování autorek, že se rozdíl ve výskytu latrinálií na mužských a ženských toaletách narovná, resp. dnes již dokonce překlápí ve prospěch žen a podporuje jejich hypotézu, kdy tento jev přisuzují emancipačním procesům.

Pokud budeme pátrat po možných limitacích či zdrojích statistických odchylek, můžeme narazit na zřejmě tři největší metodologické problémy této práce. Byť pracuje s celkově velmi obsáhlým vzorkem⁵⁸, tak většina sesbíraných latrinálií pochází jen z několika míst⁵⁹, což může ovlivňovat dominantní motivy vzhledem ke specifikům cílových skupin jednotlivých podniků. Zároveň naprostá většina vzorků pochází z restauračních zařízení. Pohled na latrinálie z továren, výrobních hal či školských zařízení by tak mohl přinést další přístupy, perspektivy a témata pro analýzu. Třetí a zřejmě největší limitací je pak limitace časová, kde hraje roli jednak to, že autor svůj sběr realizoval v poměrně krátké časové periodě půl roku, a zároveň jedna z charakteristických vlastností latrinálií, tedy jejich krátká „životnost“, kdy jsou buďto odstraněny majiteli prostoru či naopak zanikají pod vrstvami nově vznikajících latrinálií. Proto je obtížné výrazněji zachytit časovou kontinuitu. Pro odstranění této značné metodologické limitace autor tedy doporučuje sbírat vzorky

⁵⁸ Který je zřejmě nejvyšší ze všech zveřejněných českých publikací

⁵⁹ Nejvíce ze Skautského institutu, Pedagogické fakulty UK a Baru Podtvrzí v Praze, resp. čajobaru Hostimil a klubu Alterna v Brně

latrinálií ve větším časovém období, ideálně pak alespoň 10 let, kdy by mohl hlouběji analyzovat jejich vývoj a možnou kontinuitu.

Závěr

Ve své teoreticko-historické části se autorovi podařilo zmapovat již po více než půl století koherentně probíhající interdisciplinární výzkum fenoménu latrinálií a zasadit ho do širokého tématu české folkloristiky.

Poznatky získané v teoreticko-historické části pak autor práce využil pro analýzu vzorků latrinálií, které za účelem této práce sesbíral. Výsledkem je rozsáhlá práce, která za pomoci čtyř různých výzkumných otázek zkoumá sebrané vzorky a snaží se o potvrzení či vyvrácení hypotézy, zda se dají současné české latrinálie považovat za integrální součást folkloru a kultury. Zatímco dvě z výzkumných otázek byly analýzou a následnou mírnou úpravou definice potvrzeny, zbylé dvě neměly pro svou nízkou statistickou relevanci na potvrzení hypotézy významný vliv. Přesto však výsledky práce napovídají spíše tomu, že hypotéza je platná, byť bez potřebné přesvědčivosti.

Limity práce již byly popsány v předchozí kapitole. Přesto však je autor přesvědčen, že tato práce může sloužit jako výborný výchozí bod či inspirace pro další odborné bádání o tomto fenoménu.

3 Seznam použitých informačních zdrojů

ANDERSON, Benedict. 2008. *Představy společnosti. Úvahy o původu a šíření nacionalismu.* Praha: Karolinum, 2008. 978-80-246-1490-8.

ARENDT, Hannah. 2007. *Vita Activa, neboli, O činném životě.* Praha: OIKOYMENH. ISBN 978-80-7298-185-4.

BENEŠ, Bohuslav. 1990. *Česká lidová slovesnost: výbor pro současného čtenáře.* Praha: Odeon.

BRUNER, Edward M. a KELSO, Jane Paige. 1980. Gender differences in graffiti: A semiotic perspective. *Women's Studies International Quarterly*, s. 239-252. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0148-0685\(80\)92260-5](https://doi.org/10.1016/S0148-0685(80)92260-5) [cit. 2024-06-23].

BRUNVAND, Jan Harold. 1979. Review of the book *Classic American Graffiti*, by Allen Walker Read. *Rocky Mountain Review of Language and Literature*. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/459038> [cit. 2024-06-23].

DUNDES, Alan. 1966. Here I Sit - A Study of American Latrinalia. *The Kroeber Anthropological Society Papers*. s. 91-105. Dostupné z: <https://digitalassets.lib.berkeley.edu/anthpubs/ucb/text/kas034-010.pdf> [cit. 2024-06-21].

FARR, J. H. a GORDON, Carol. 2010. A partial replication of Kinsey's graffiti study. *The Journal of Sex Research*. s. 158-162. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/00224497509550889> [cit. 2024-06-23].

GELLNER, Arnošt. 1993. *Národy a nacionalismus.* Praha: Hřibál. ISBN 80-900892-9-1.

HABERMAS, Jürgen. 1991. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society.* Cambridge: MIT Press. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=e799caakIWoC&oi=fnd&pg=PR11&dq=The+Structural+Transformation+of+the+Public+Sphere&ots=5SDKj_UWB_&sig=uQB9mwhb51Ay4TJ-tros_xExC24&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [cit. 2024-06-24].

HAMAN, Aleš. 2010. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století. 2., rev. vyd.* Praha: ARSCI. ISBN 978-80-7420-011-3.

IGGERS, Georg G. 2002. *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě.* Praha : Lidové noviny. ISBN 80-7106-504-8.

JABEČEK, Petr. 2006. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy: současn pověsti a fámy v České republice.* Praha: Plot. ISBN 80-86523-74-8.

JANEČEK, Petr, a kol. 2011. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti.* Praha: Národní muzeum.

JECHOVÁ, Eliška. 2017. *Dílo a život Boženy Němcové v korespondenci.* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/handle/11025/28258>. [cit. 2024-06-23].

JENÍK, Jan z Bratřic a DVOŘÁK, Karel. 1989. *Písň starodávné lidu obecného českého, namnoze nezbedné a pohoršlivé.* Praha: Československý spisovatel, 1989. ISBN 80-202-0109-2.

JONES, Ernest. 1918. Anal Erotic Character Traits. *The Journal of Abnormal Psychology*, s. 261-284. Dostupné z: https://ia800708.us.archive.org/view_archive.php?archive=/28/items/crossref-pre-1923-scholarly-works/10.1037%252Fh0074745.zip&file=10.1037%252Fh0075758.pdf [cit. 2024-06-21].

VETTERL, Karel, HRABALOVÁ, Olga. 1994. *Guberniální sbírka písní a instrumentální hudby z Moravy a Slezska z roku 1819.* Strážnice: Ústav lidové kultury, 1994.

KINSEY, Alfred C., a kol. 1998. *Sexual Behavior in the Human Female.* Bloomington: Indiana University Pressstr. ISSN 0-253-33411-X. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=JHWHCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP3&dq=Sexual+behavior+in+the+human+female&ots=JZ4zSwGmff&sig=1ClenPyL7amH4YvcQcF1j6D6Wzg&redir_esc=y#v=onepage&q=Sexual%20behavior%20in%20the%20human%20female&f=false. [cit. 2024-06-22].

KOHN, Margaret. 2004. *Brave New Neighborhoods: The Privatization of Public Space.* New York: Routledge. ISSN 9780203495117. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780203495117> [cit. 2024-06-27].

- KOPÁČ , Radim, SCHWARZ, Josef a ŠOFAR, Jakub. 2015.** *Ve sladké tísní klína: Erotika v české literatuře od počátků po dnešek.* Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-585-4.
- KRAUS, Jiří. 1997.** Ke konverzačním maximám hospodského hovoru. *Hospody a pivo v české společnosti.* Praha: Academia, 1997, s. 13-18. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:095b28f0-4bc1-11e7-80b4-001018b5eb5c> [cit. 2024-07-02].
- MACURA, Vladimír. 1997.** Hospoda v české vlastenecké kultuře. *Hospody a pivo v české společnosti.* Praha: Academia s. 28-38.
- MACURA, Vladimír. 1999.** Sex a tabu. *Sex a tabu v české literatuře 19. století.* Praha: Academia, 1999. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:dc510f3a-a325-471b-a19d-bc3fef686be1> [cit. 2024-07-02].
- MERCER, Alex a Zach. 2024.** Your Mom Jokes. *Know Your Meme.* Online. Dostupné z: <https://knowyourmeme.com/memes/your-mom-jokes>. [Cit. 2024-07-09].
- MScratch a NeatCrown. 2023.** Hitler Did Nothing Wrong. *Know Your Meme.* Online. Dostupné z: <https://knowyourmeme.com/memes/hitler-did-nothing-wrong>. [cit. 2024-07-09]
- NEJEDLÝ, Jan. 2024.** *Latrinálie za socialismu.* Praha, 4. 7 2024. [osobní rozhovor]
- NEJEDLÝ, Jan a PLACHÝ, Jaromír. 2020.** *Lidová tvořivost.* Praha: Dybbuk, 2020. ISBN 978-80-7438-218-5.
- NEJEDLÝ, Jan a ŠOFAR, Jakub. 2017.** *Po práci legraci II: lexikon lidové tvořivosti z dob socialismu.* Brno: BizzBooks, 2017. ISBN 978-80-265-0699-7.
- NEJEDLÝ, Jan a ŠOFAR, Jakub. 2018.** *Po práci legraci III: lexikon lidové tvořivosti z dob socialismu.* Brno: BizzBooks, 2018. ISBN 978-80-265-1001-7.
- NEJEDLÝ, Jan a ŠOFAR, Jakub. 2016.** *Po práci legraci: lexikon lidové tvořivosti z dob socialismu.* Brno: BizzBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0543-3.
- NEJEDLÝ, Jan. 2019.** *Hororová čítanka - I. díl.* Praha: Meander, 2019. ISBN 978-80-7558-078-8.

NEJEDLÝ, Jan. 2012. *Nová pražská strašidla*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0641-1.

NĚMCOVÁ, Božena a GEBAUEROVÁ, Marie. 1919. *Články: Fragmenty ; Poznámky a vysvětlivky ; Básně ; Právzor Tartuffa ; Slovenské starožitnosti ; Hry ; Hádanky ; Popěvky a říkání ; Dodatek k písním slovenským Kollára*. Praha: Jan Laichter. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e7089570-79d2-11e4-bda2-5ef3fc9ae867> [cit. 2024-07-03].

NĚMCOVÁ, Božena. 2007. *Korespondence II*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2007. ISBN 80-710-6697-4.

NERUDA, Jan a POKORNÝ, Rudolf. 1954. *Podobizny III., Spisy Jana Nerudy, sv. 31*. Praha: SNKLHU, 1954.

NICKI, Arkadiusz. 2023. Stejně jako v českých a v polských meme-Měsíc českého Královca. *Facebook*. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/150959558958340/search/?q=chlebiczek> [cit. 2024-07-08].

OBRÁTIL, Karel Jaroslav. 1999. *Kryptadia: příspěvky ke studiu pohlavního života našeho lidu I*. Praha : Paseka, 1999. ISBN 80-7185-223-6.

OUŘEDNÍK, Patrik. 2000. *KLíč je ve výčepu: z folklóru WC*. Praha: Volvox Globator, 2015. ISBN 80-7207-368-0.

POLIŠENSKÝ, Josef a OLLINGOVÁ, Ella. 1989. *Jan Jeník z Bratřic*. Praha: Melantrich. ISBN 80-7023-030-4.

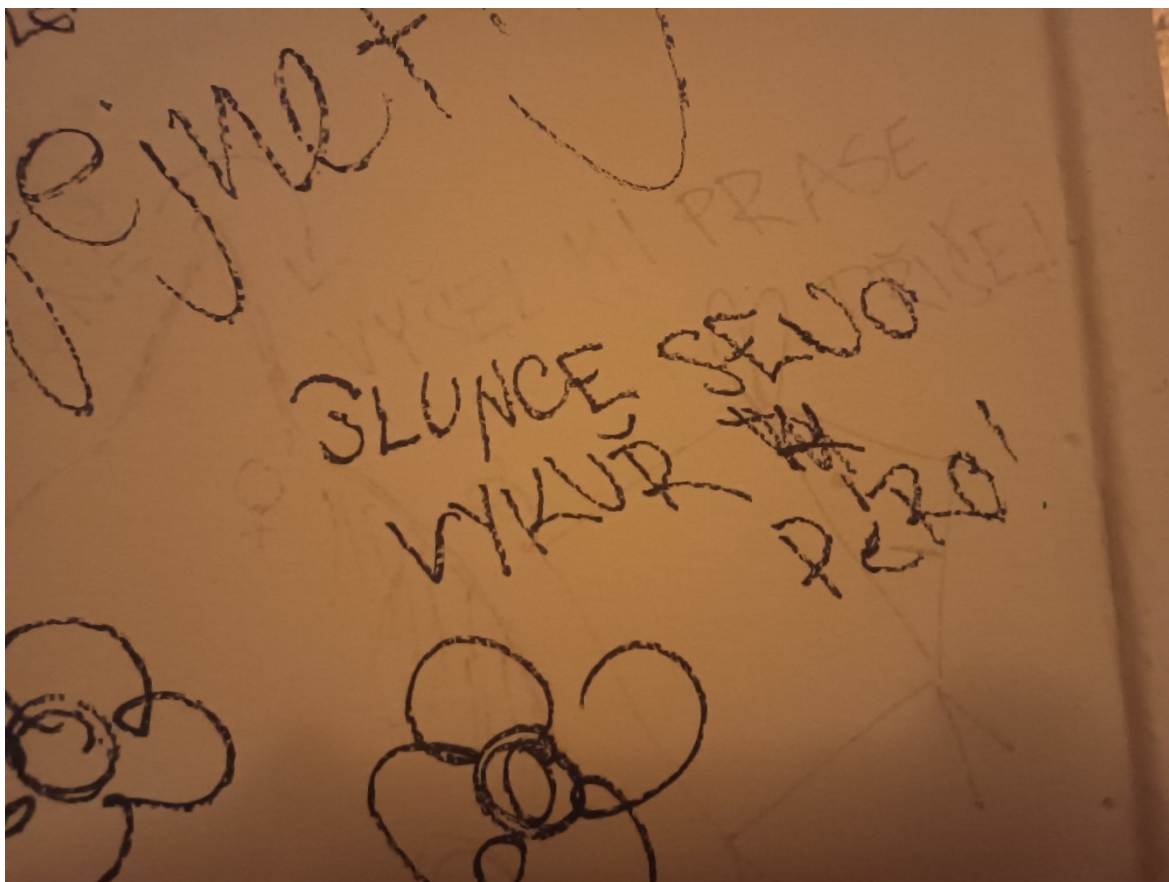
VOTRUBA, Adam. 2009. *Namažeme školu špekem: Současná folklorní poezie dětí*. Praha: PLOT. ISBN 978-807428-013-9.

YOUNG, Jason C. 2009. Restroom Politics: Voices in the Stalls. *Lethbridge Undergraduate Research Journal*. Dostupné z: https://opus.uleth.ca/server/api/core/bitstreams/d7d1eb67-59b1-457b-bad4-d204ff6ab8ea/content?fbclid=IwY2xjawDsyxxleHRuA2FlbQIxMAABHa6_gMvn7cTGwZx6Uv4YC_m19RGjwfp6ktCet5aclx4ZVf_DJw-qpSwFIg_aem_r6-r0EKfl_Qgys_y83bIyA [cit. 2024-06-29].

Seznam příloh

Příloha 1 – Výňatek rozhovoru s Janem Nejedlým

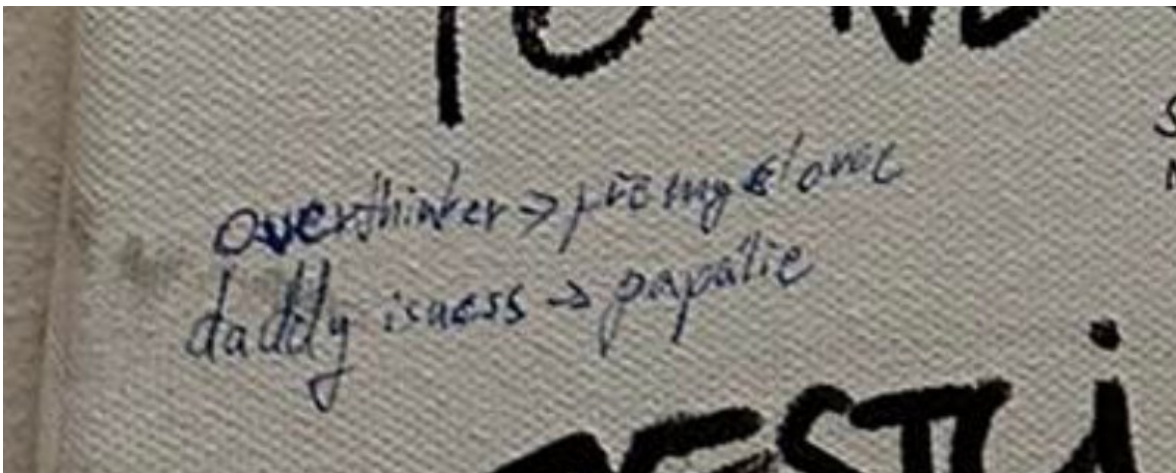
Seznam obrázků

Obrázek 1: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

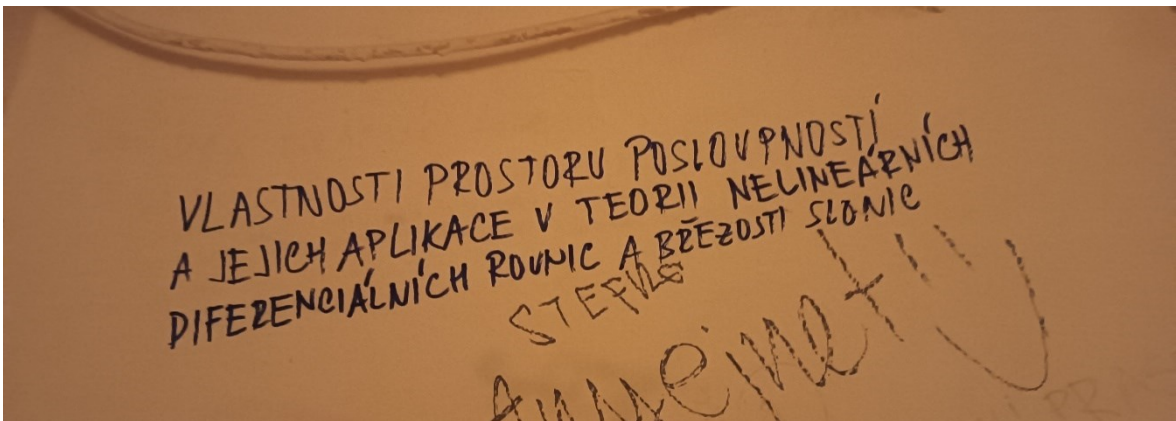
Obrázek 2: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

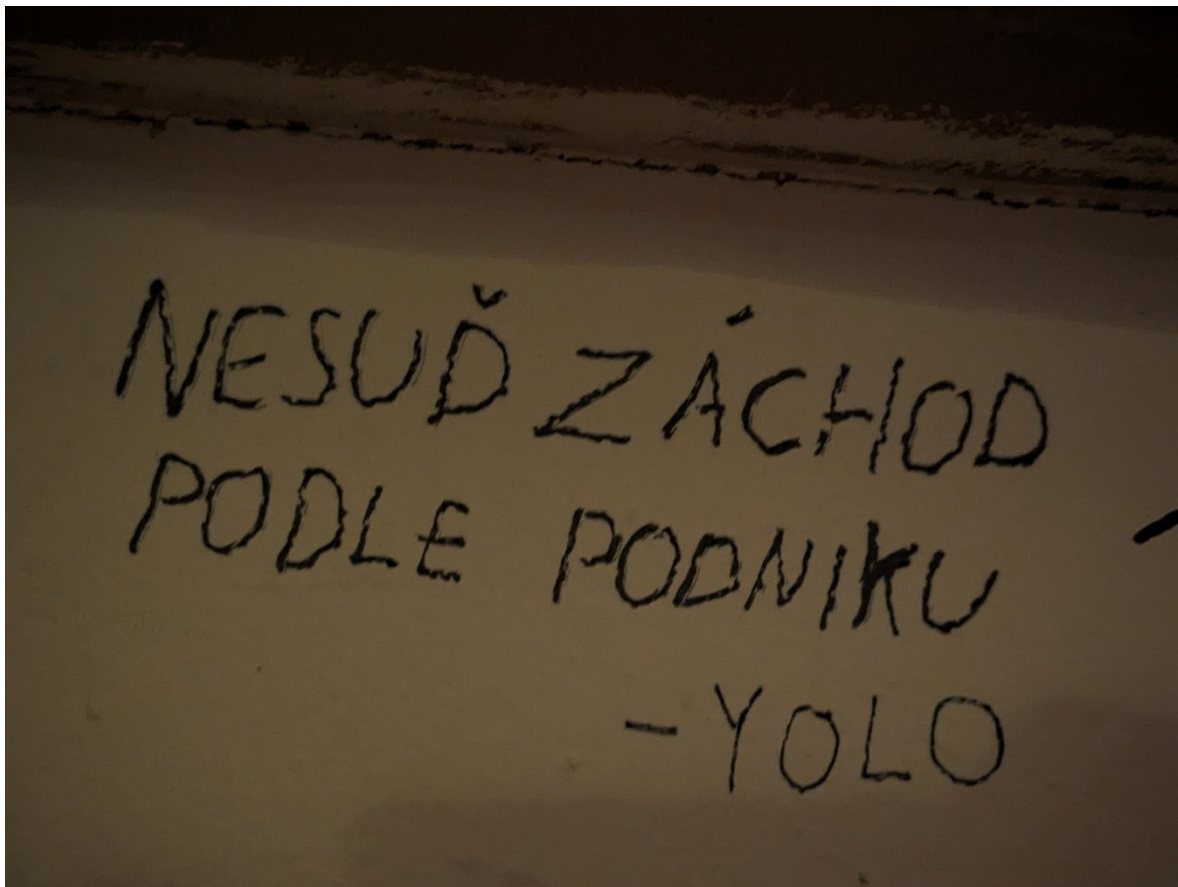
Obrázek 3: Praha, Bar Podtvrzí, 19. 3. 2024

Obrázek 4: Brno, Blues bar Traubka, 16. 6. 2024

Obrázek 5: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 6: Brno, Desert, 15. 6. 2024

Obrázek 7: Praha, Lokál U Jiráta, 17. 3. 2024

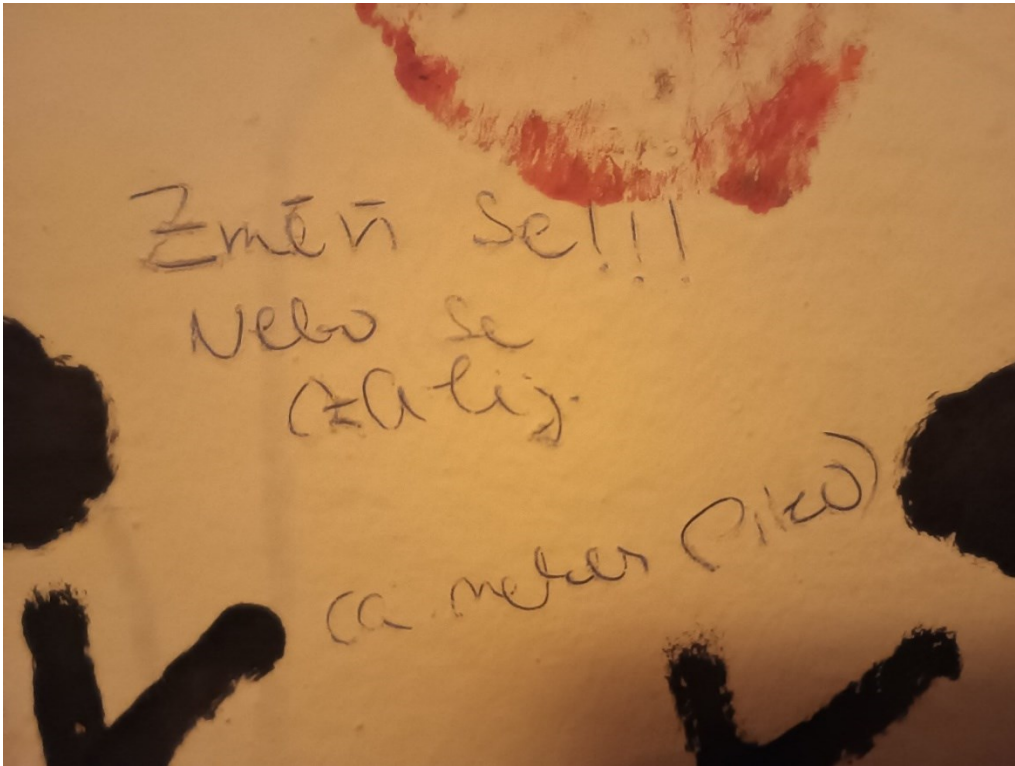
Obrázek 8: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

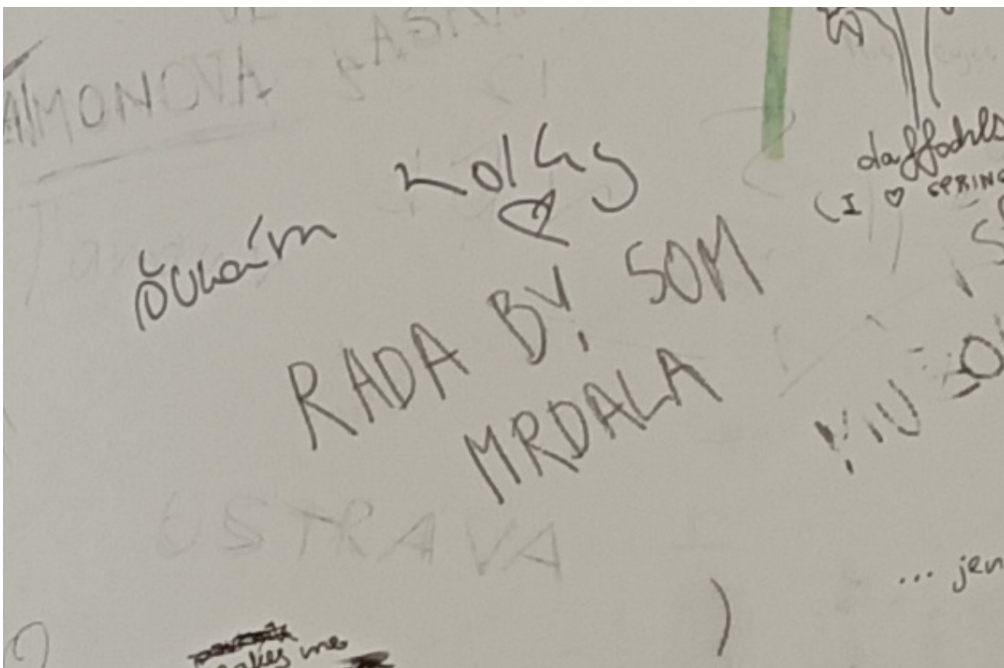
Obrázek 9: Praha, Klub AVU, 18. 5. 2024

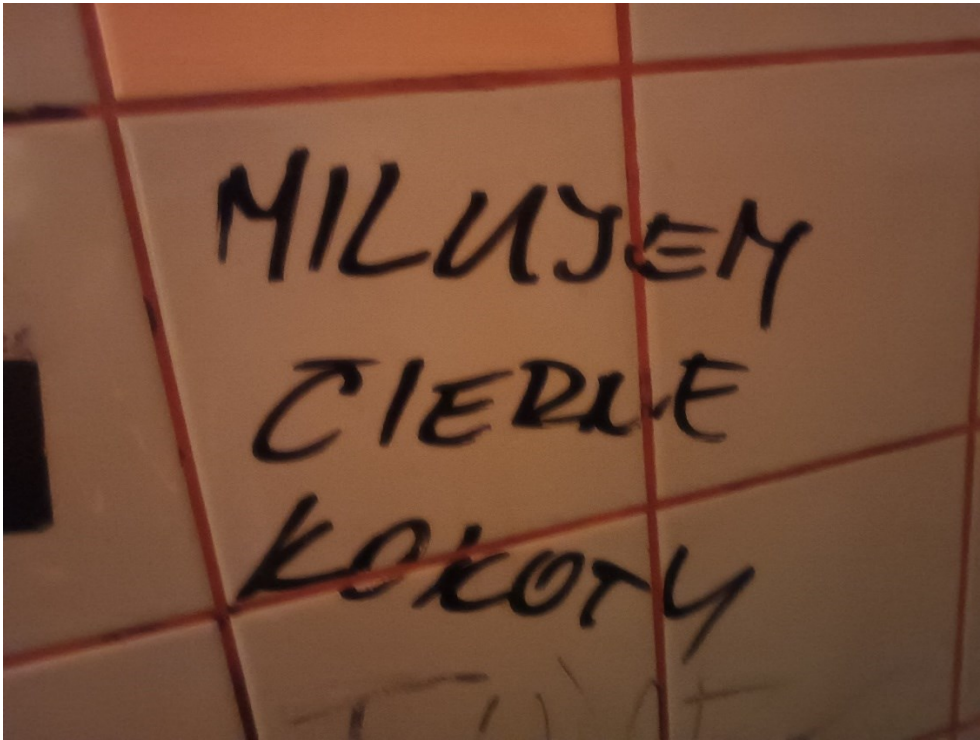
Obrázek 10: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 11: Brno, Blues bar Traubka, 16. 6. 2024

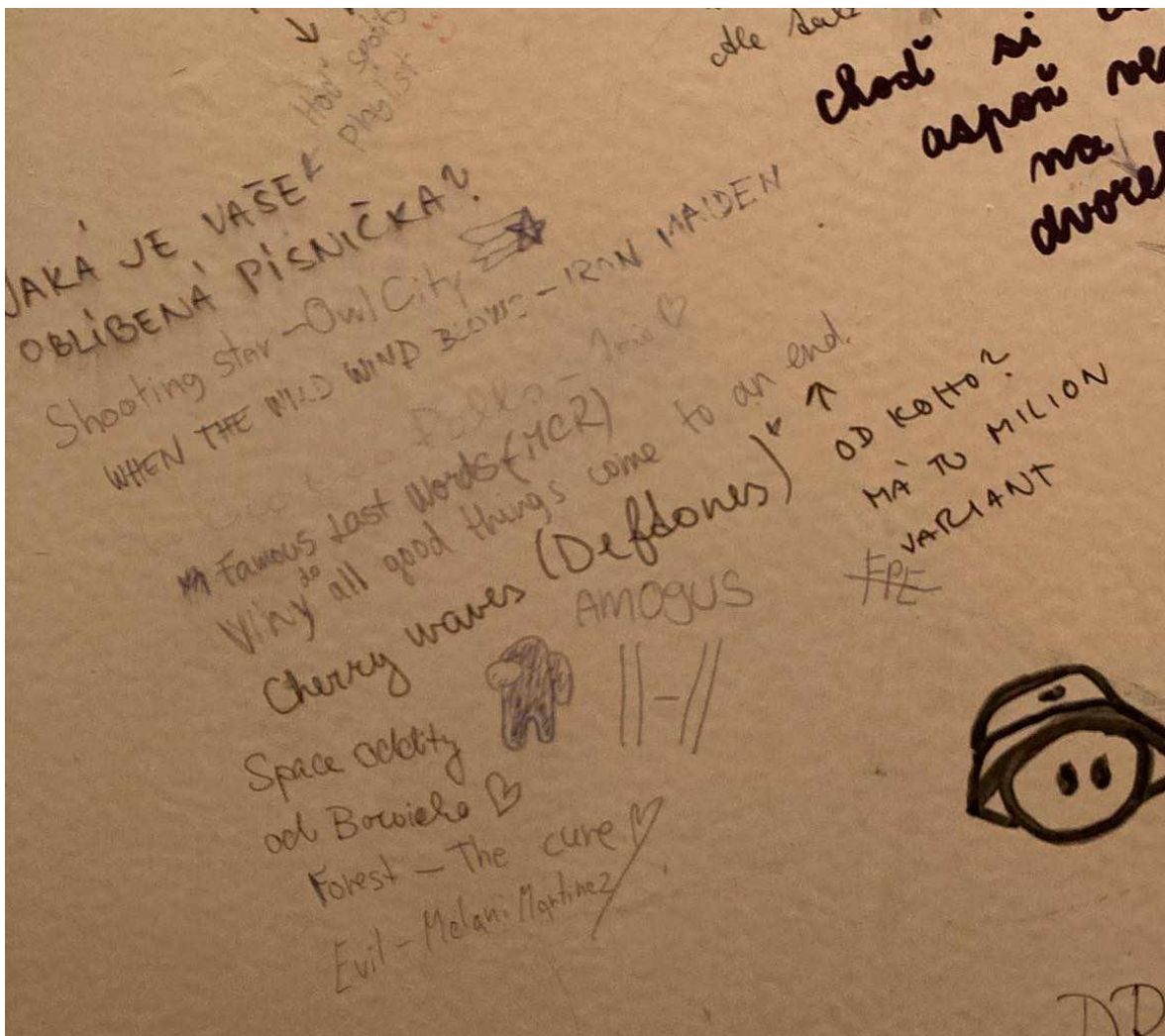
Obrázek 12: Brno, Alterna, 15. 6. 2024

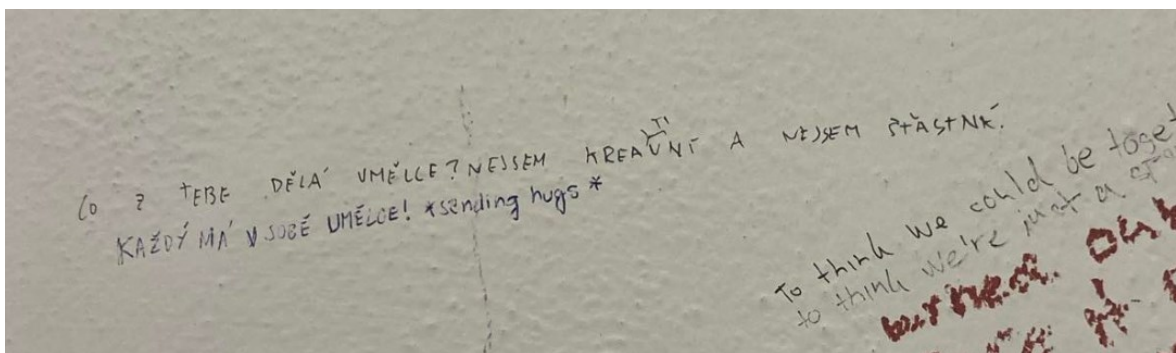
Obrázek 13: Praha, Atrium Žižkov, 25. 5. 2024

Obrázek 14: Praha, PedF UK, 23. 4. 2024

Obrázek 15: Praha, PedF UK, 19. 3. 2024

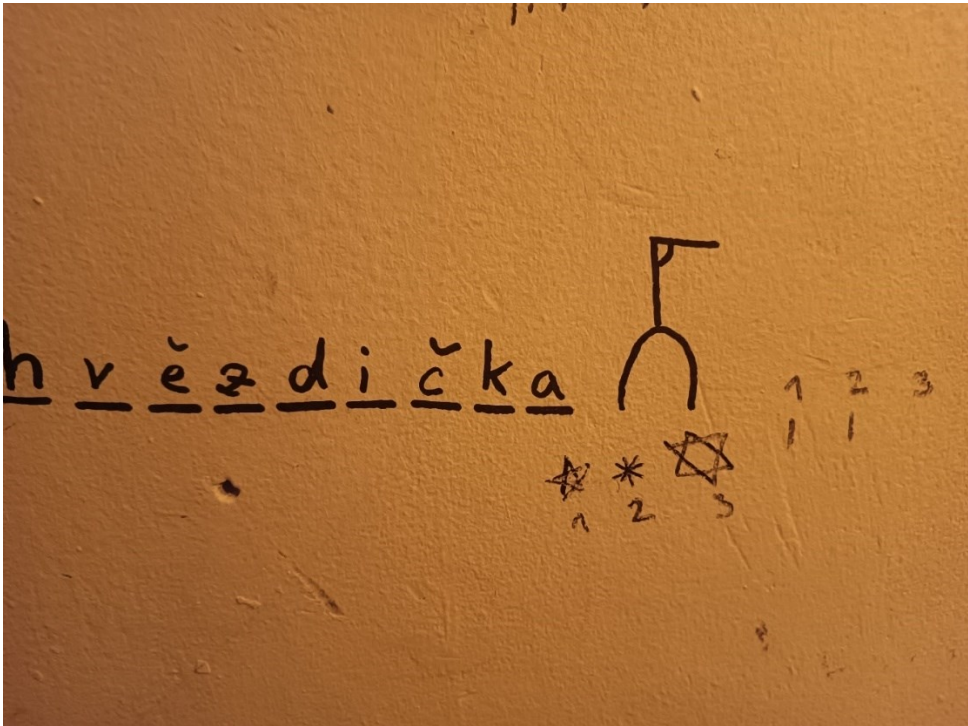
Obrázek 16: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

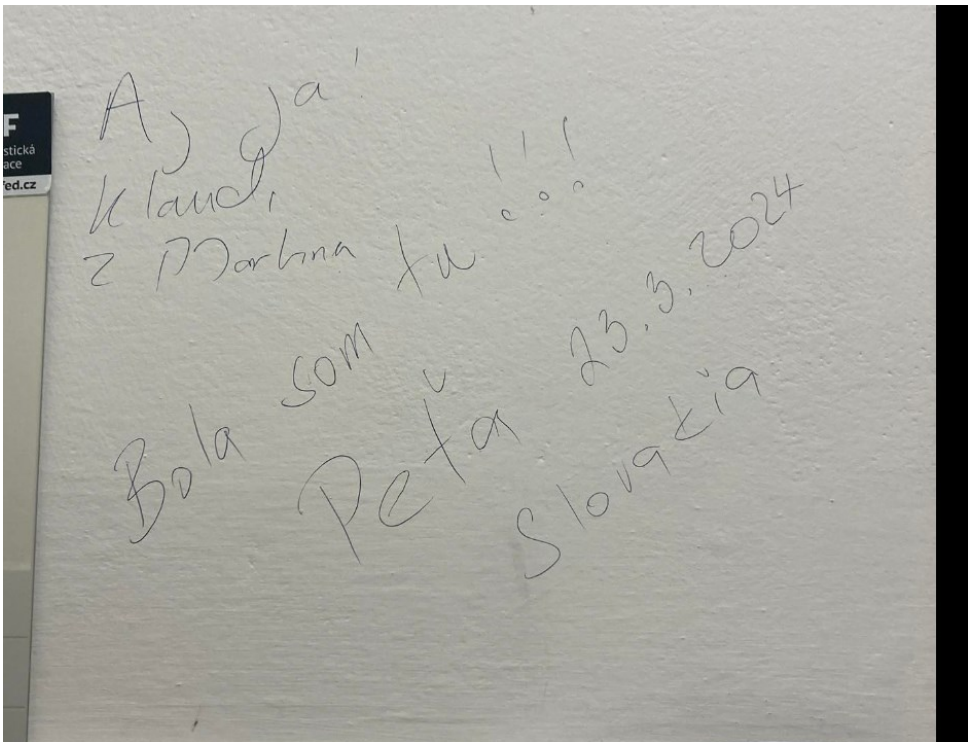
Obrázek 17: Brno, Blues bar Traubka, 16. 6. 2024

Obrázek 18: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 19: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

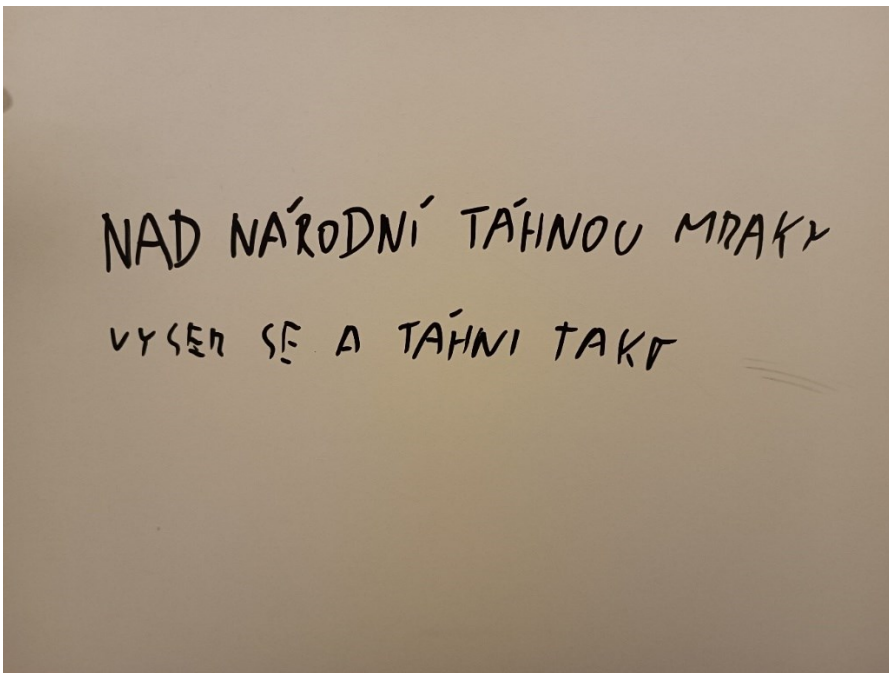
Obrázek 20: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

Obrázek 21: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

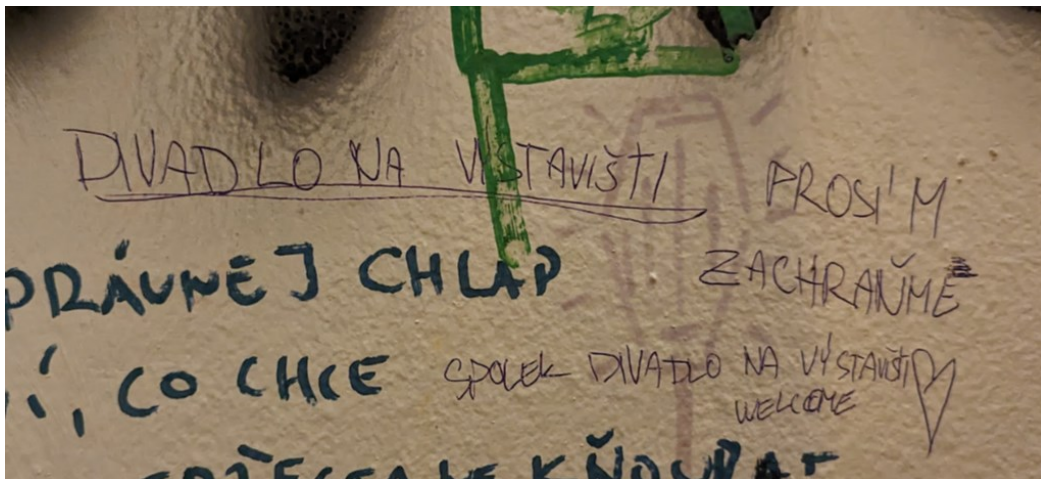
Obrázek 22: Praha, Bar Podtvrzí, 19. 3. 2024

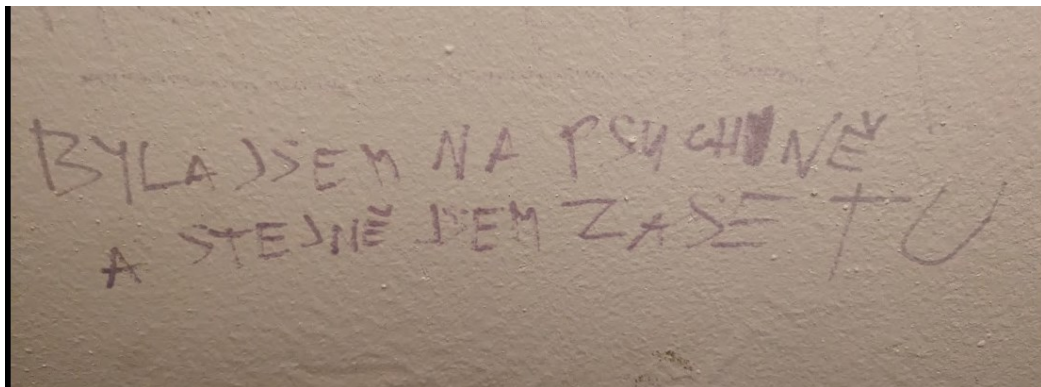
Obrázek 23: Praha, budova Akademie věd ČR, 11. 6. 2024

Obrázek 24: Praha, Bar Podtvrzí, 19. 3. 2024

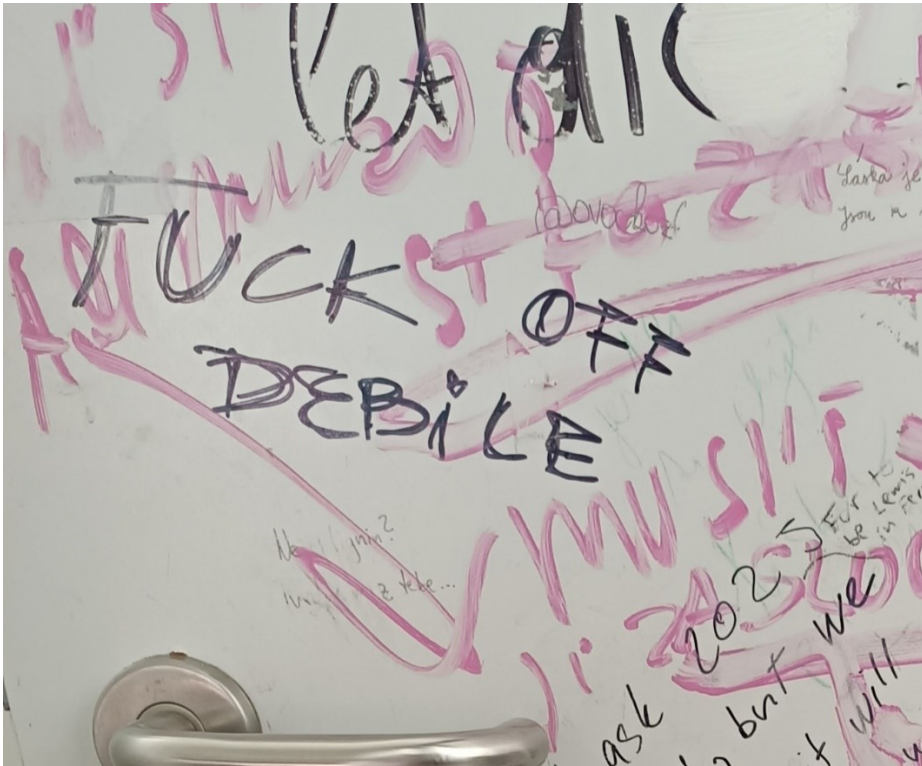
Obrázek 25: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

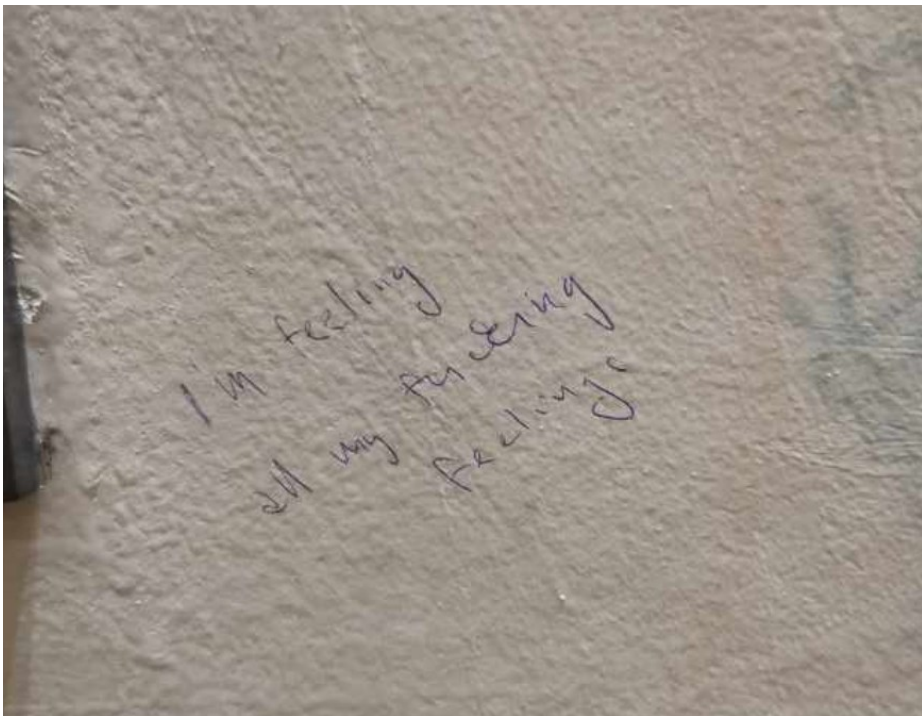
Obrázek 26: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 27: Brno, Mýdlo, 15. 6. 2024

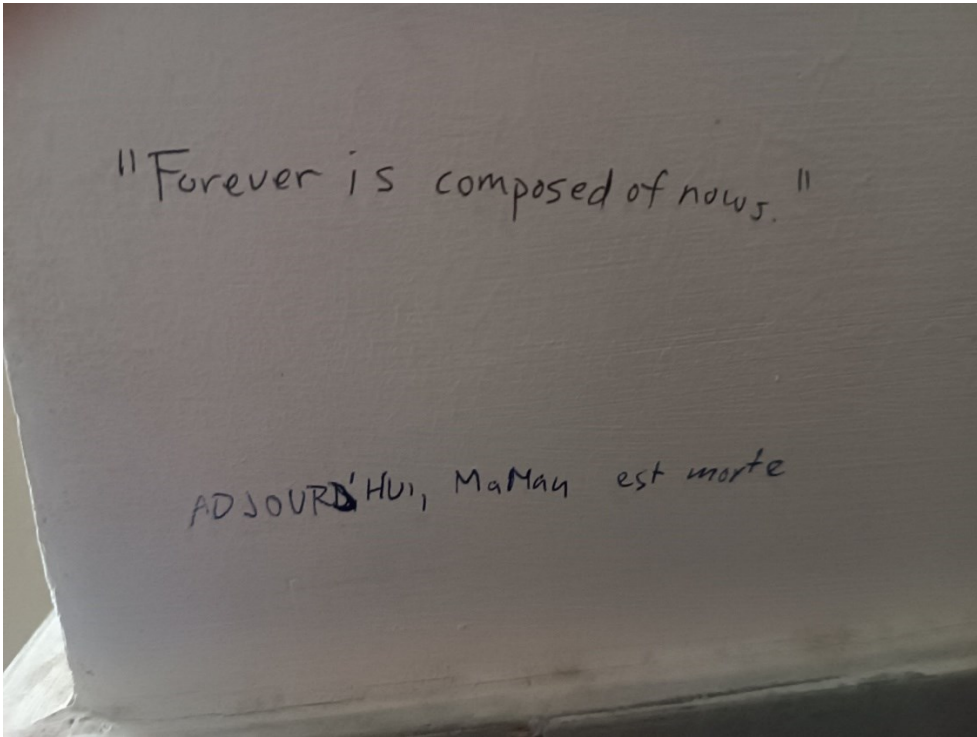
Obrázek 28: Brno, Alterna, 15. 6. 2024

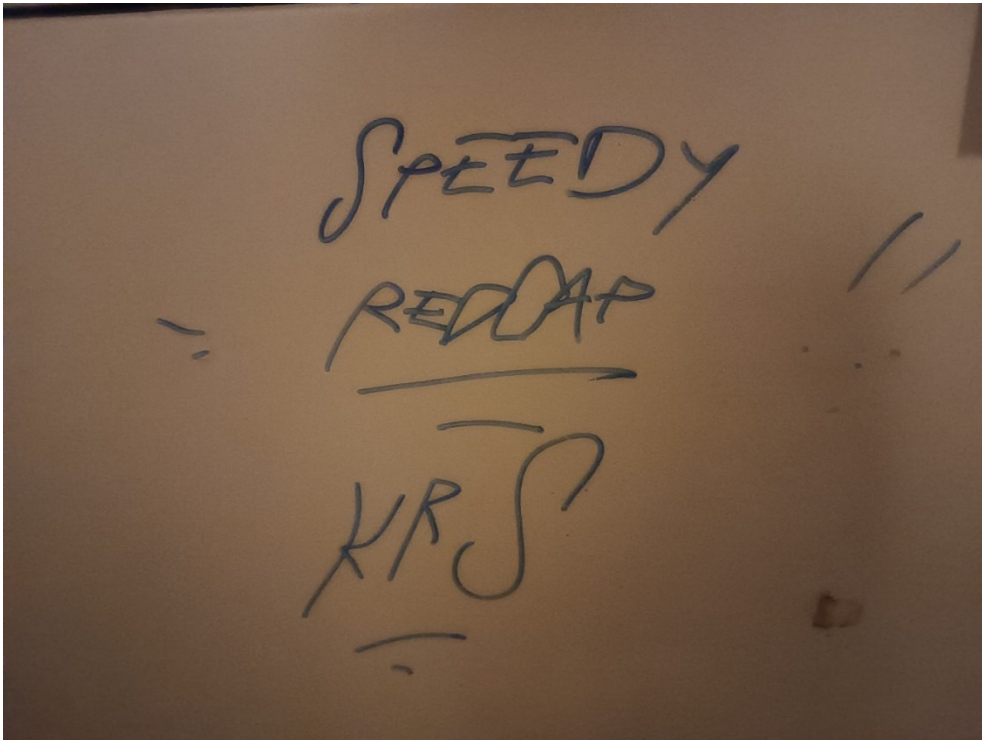
Obrázek 29: Praha, Klub AVU, 18. 5. 2024

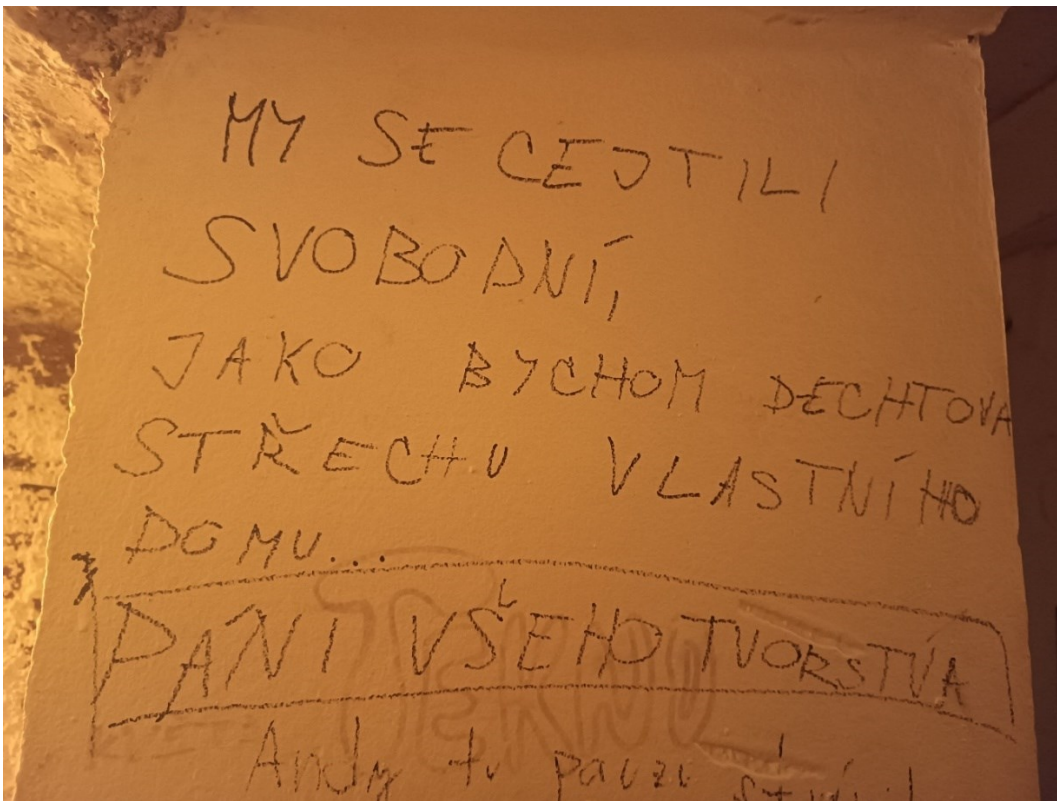
Obrázek 30: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

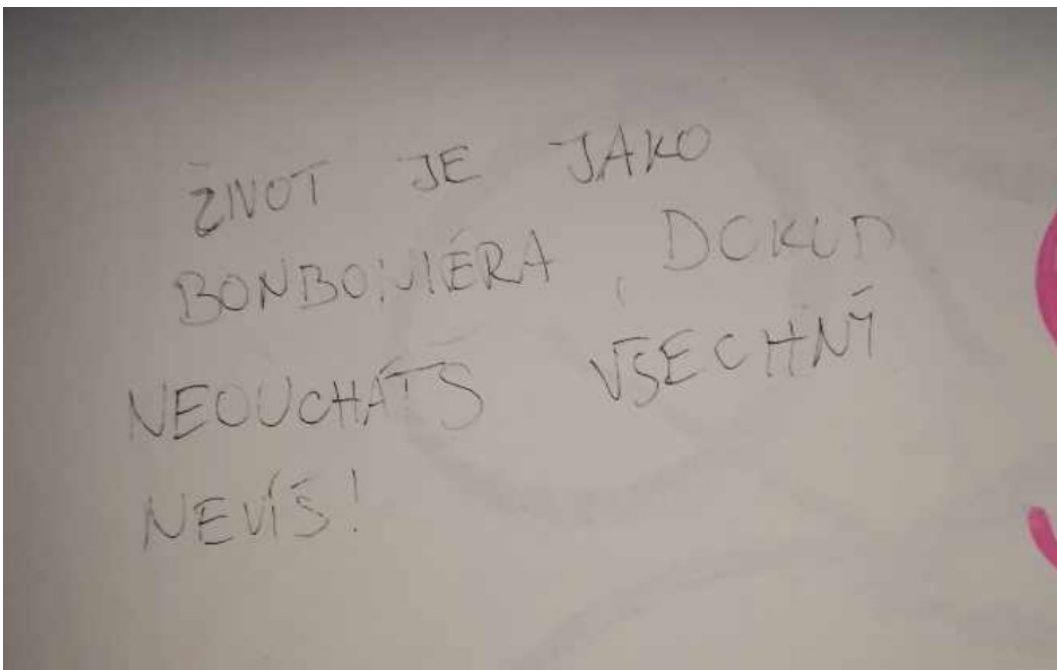
Obrázek 31: Praha, Cafe Academia, 4. 7. 2024

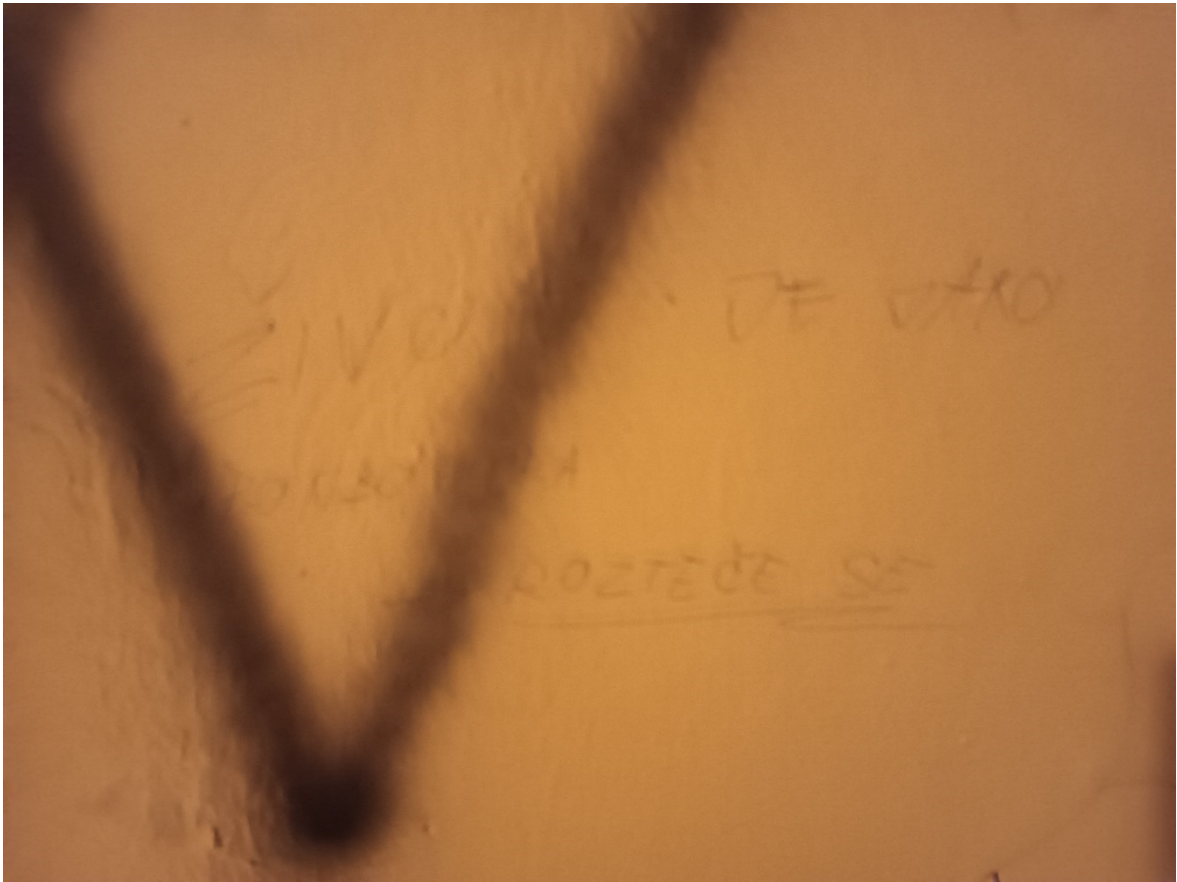
Obrázek 32: Praha, Potrvá, 19. 4. 2024

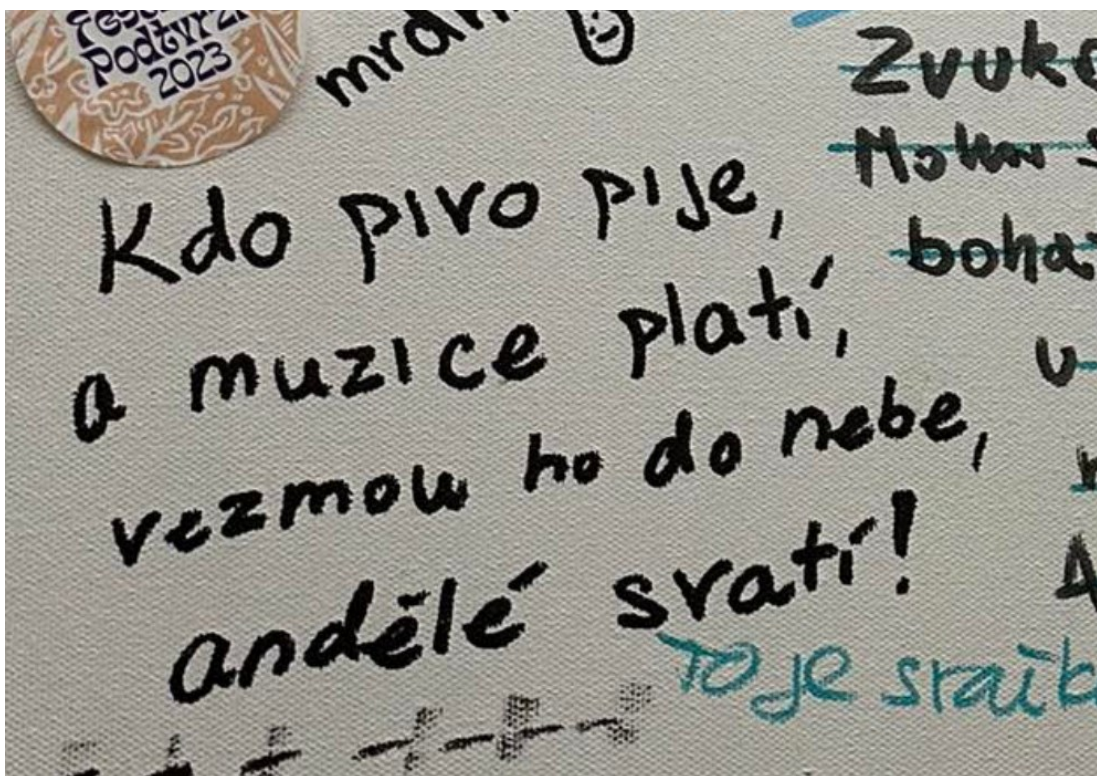
Obrázek 33: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

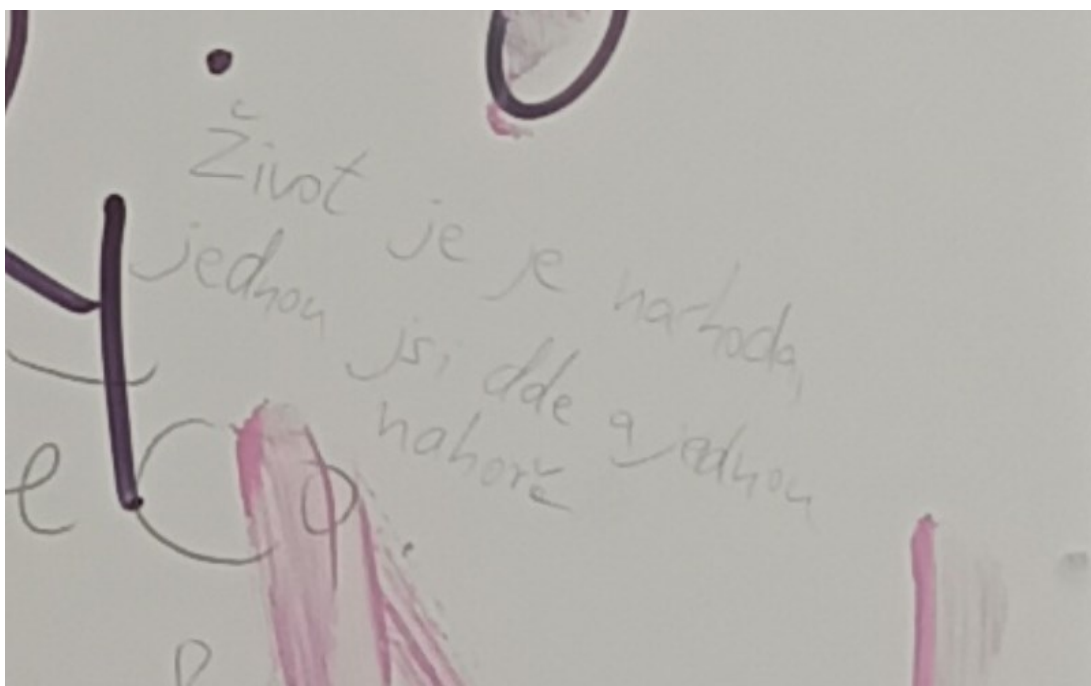
Obrázek 34: Praha, U Kotvy, 12. 3. 2024

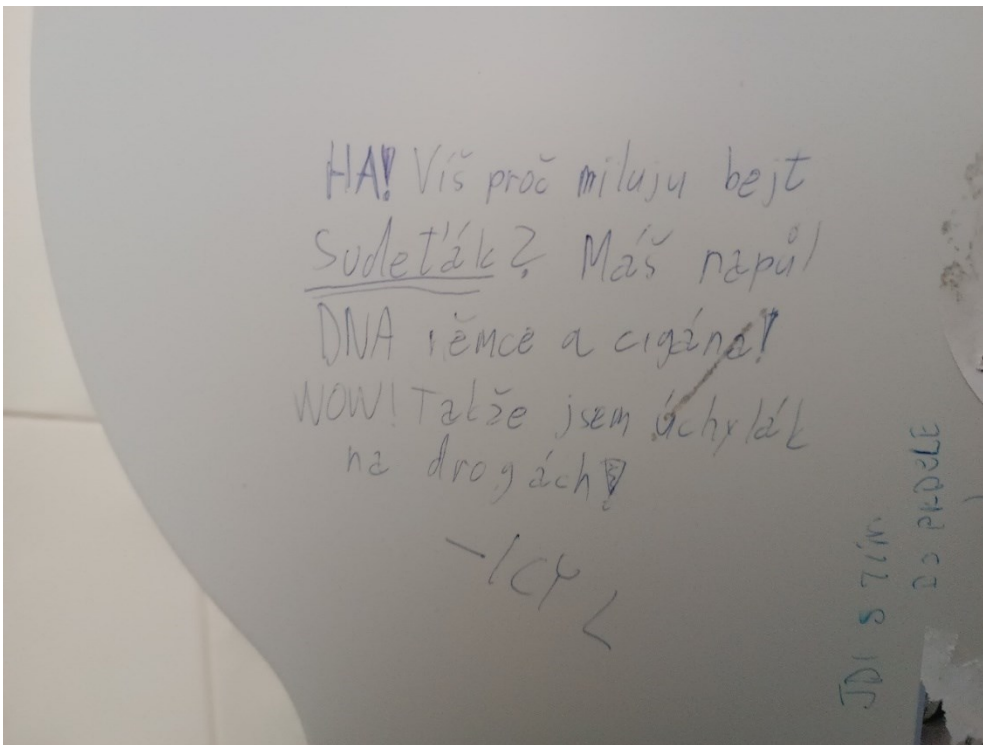
Obrázek 35: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

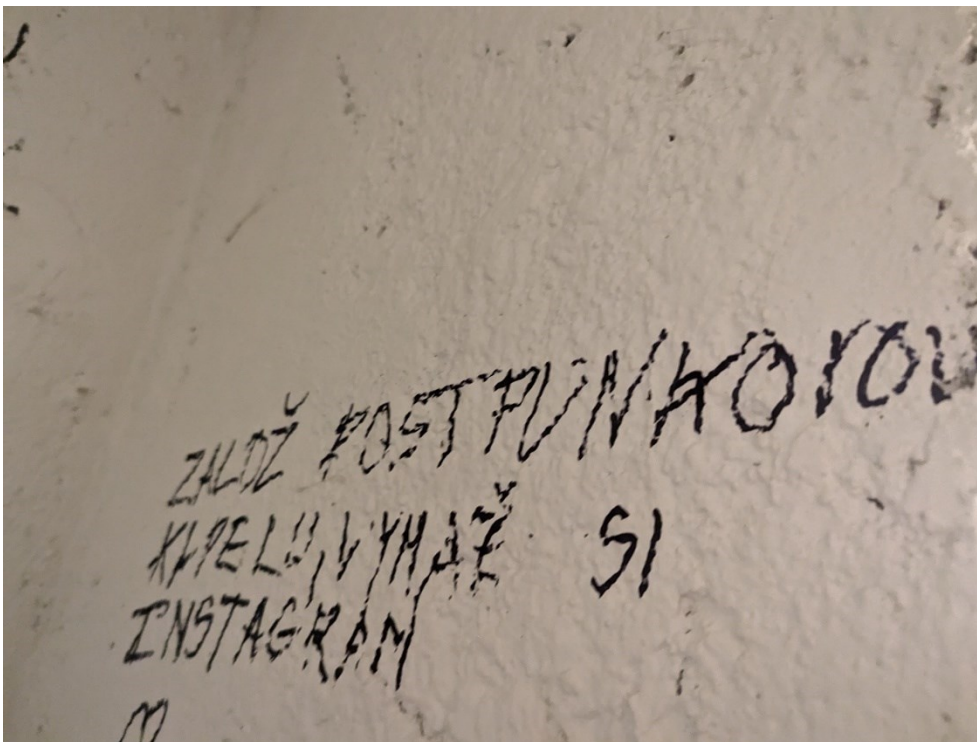
Obrázek 36: Praha, Bar Podtvrzí, 19. 3. 2024

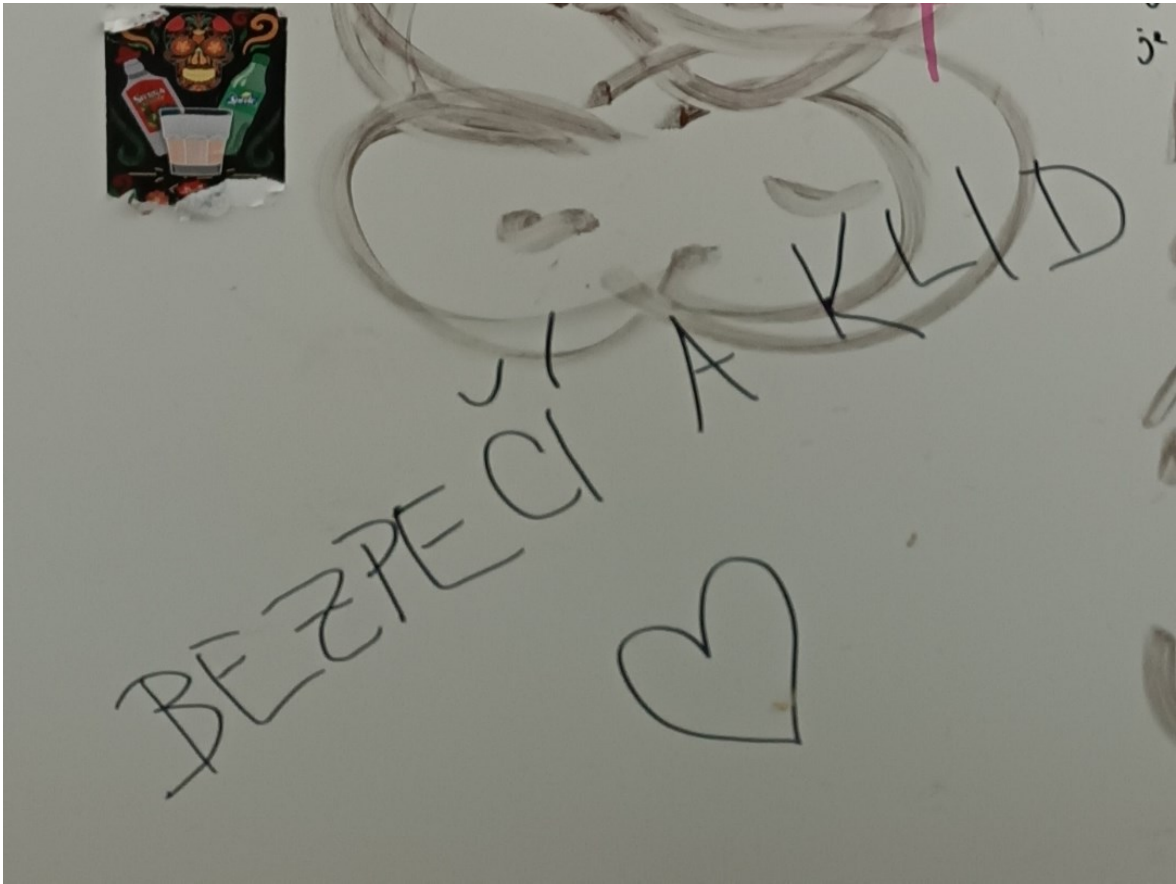
Obrázek 37: Praha, PedF UK, 26. 3. 2024

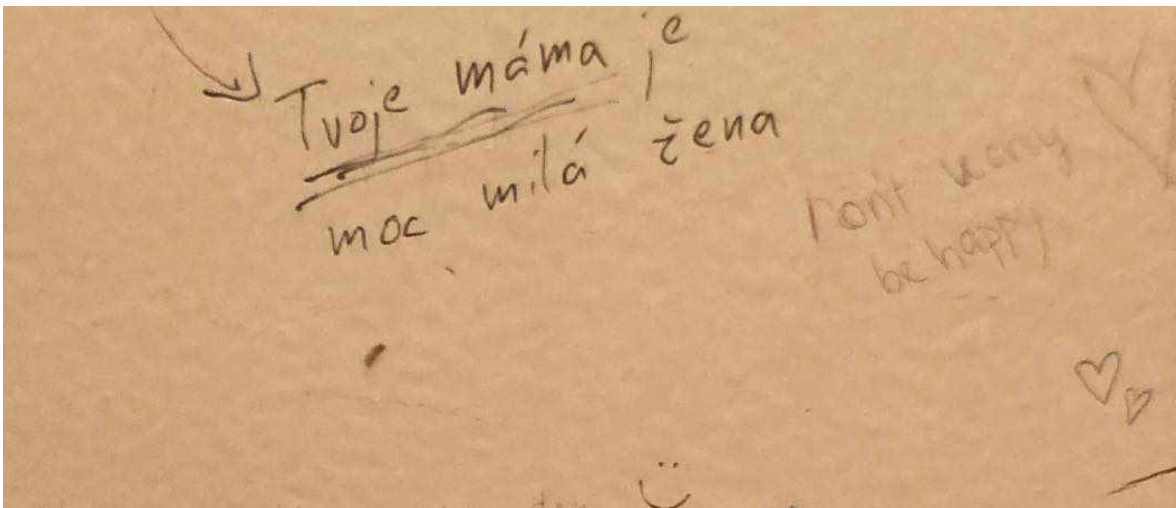
Obrázek 38: Praha, PedF UK, 20. 6. 2024

Obrázek 39: Brno, Trojka, 15. 6. 2024

Obrázek 40: Brno, Alterna, 15. 6. 2024

Obrázek 41: Brno, Trojka, 15. 6. 2024

Obrázek 42: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

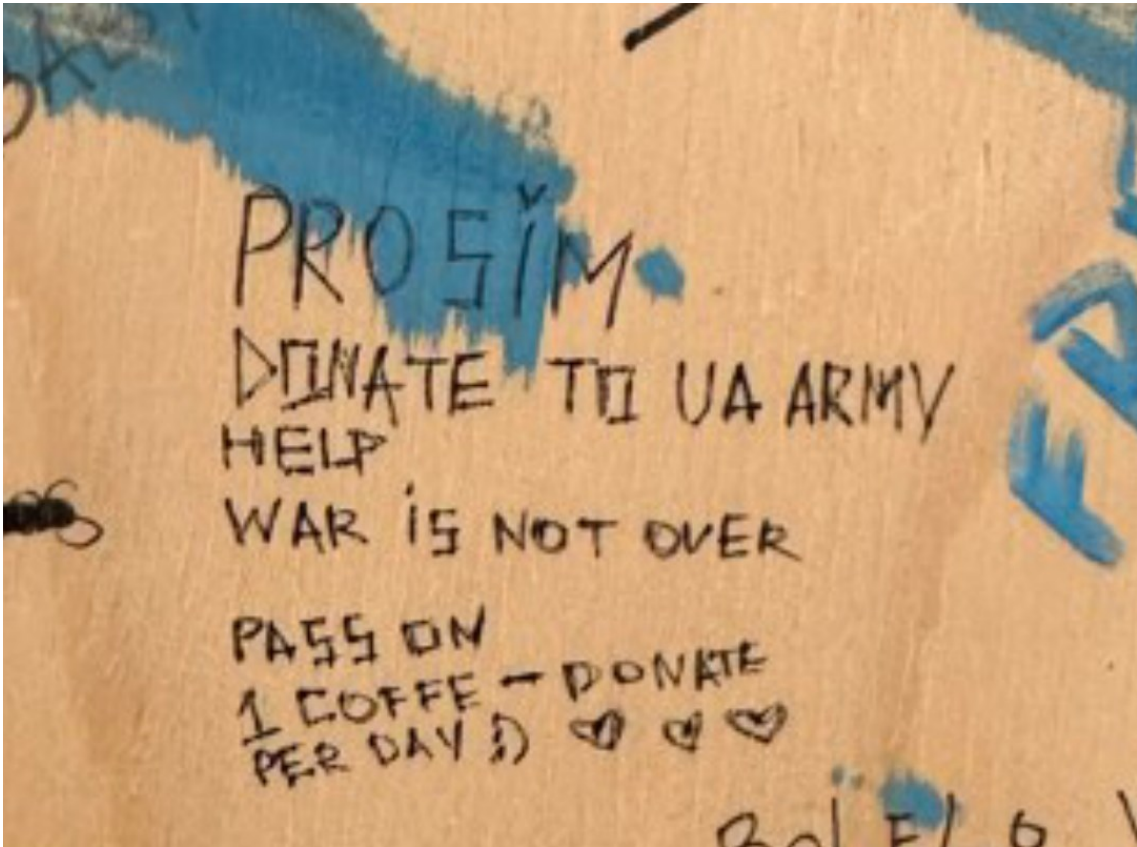
Obrázek 43: Brno, Blues bar Traubka, 16. 6. 2024

Obrázek 44: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 45: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

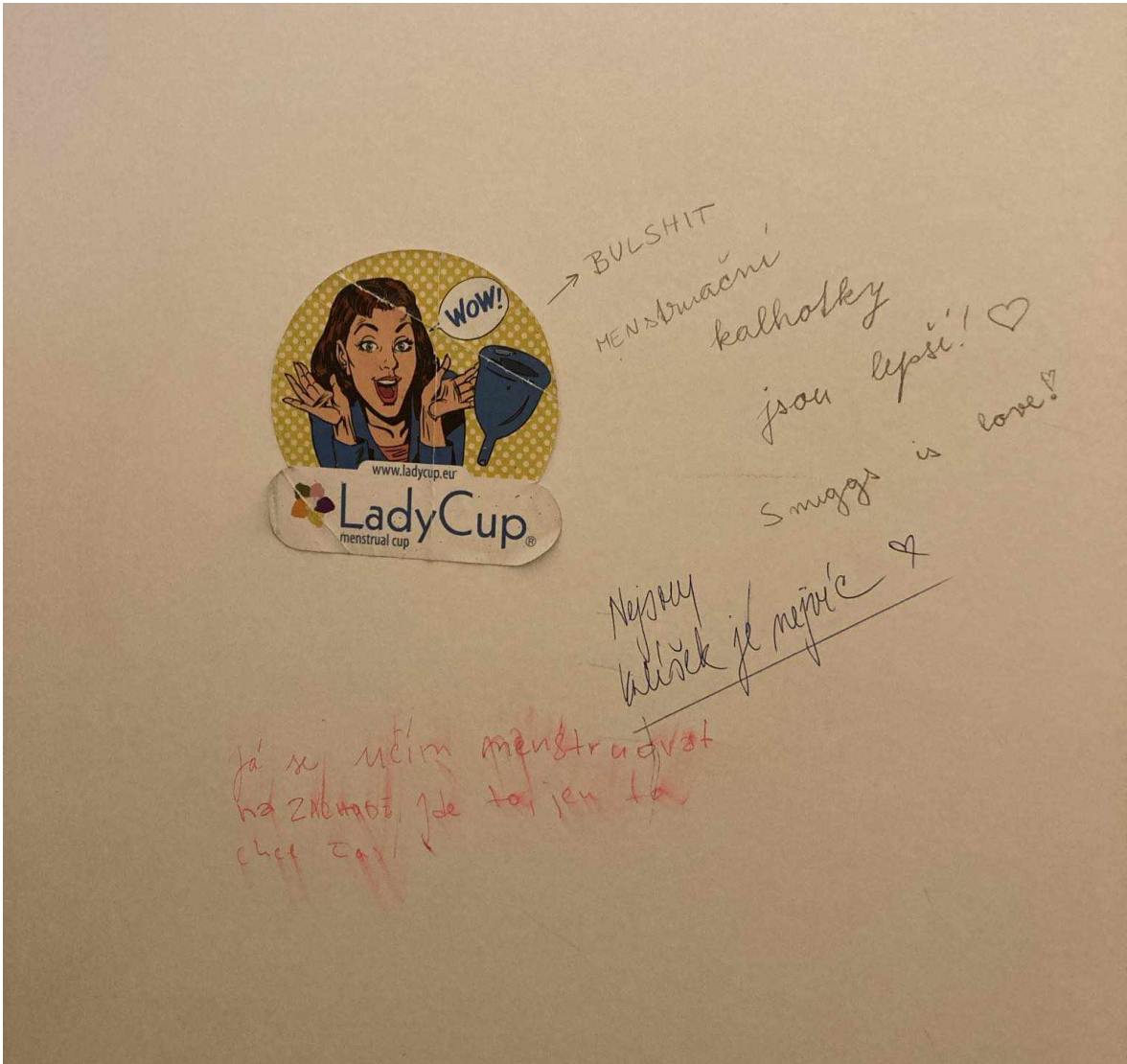
Obrázek 46: Praha, Dobrá trafika, 6. 6. 2024

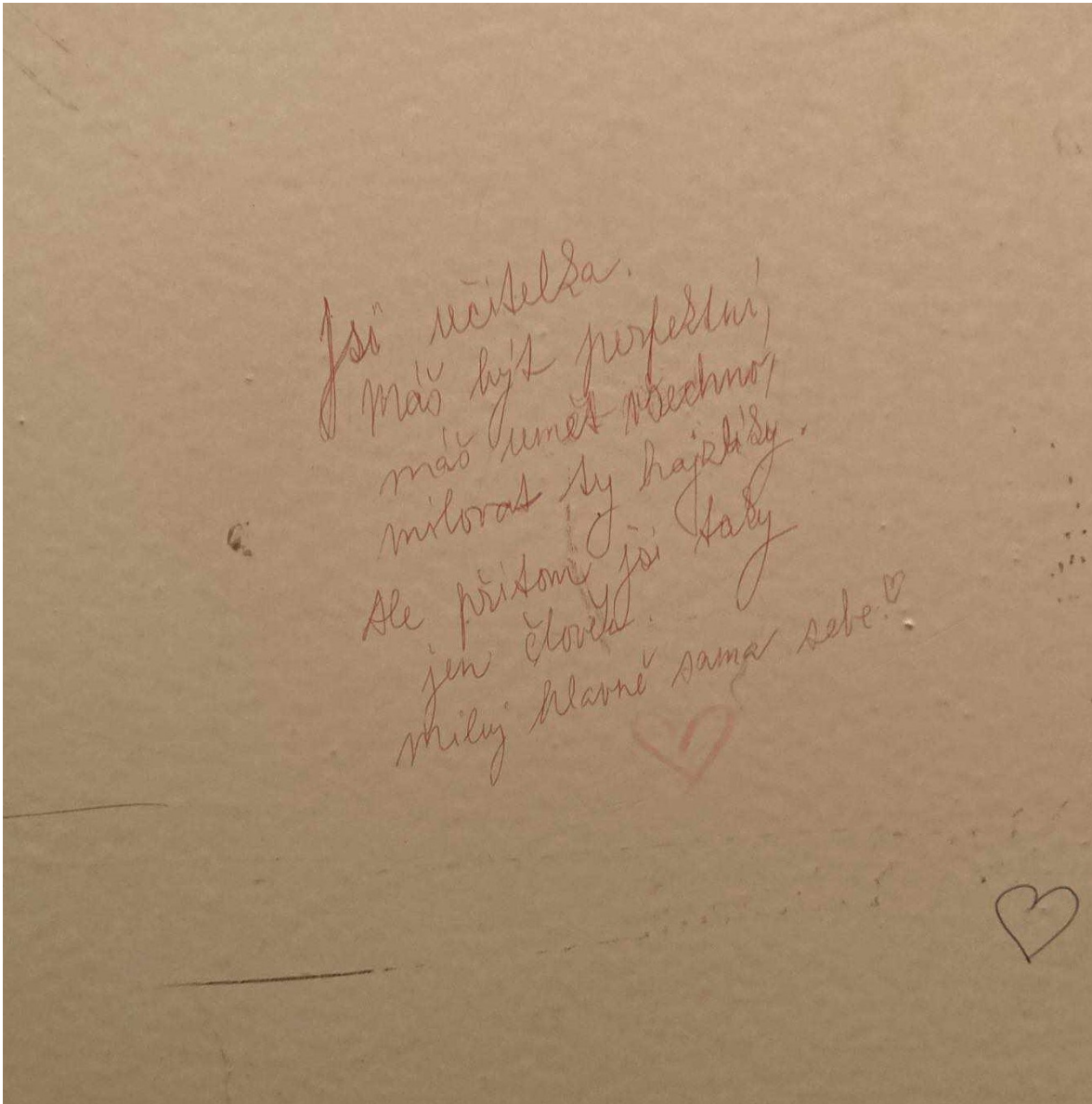
Obrázek 47: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

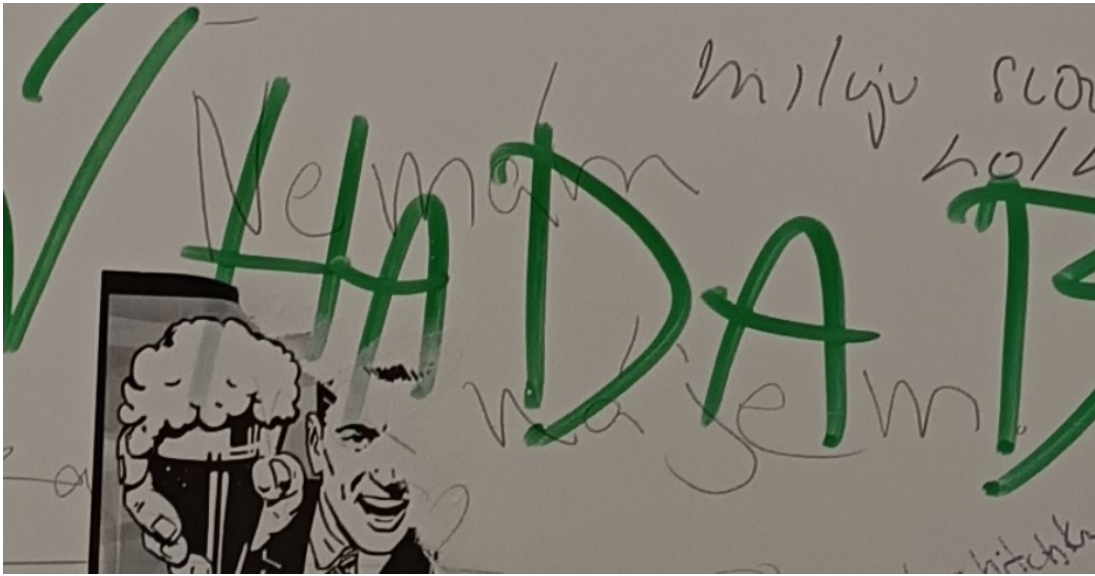
Obrázek 48: Brno, Hostimil, 16. 6. 2024

Obrázek 49: Praha, PedF UK, 30. 4. 2024

Obrázek 50: Praha, PedF UK, 3. 7. 2024

Obrázek 51: Brno, Alterna, 15. 6. 2024

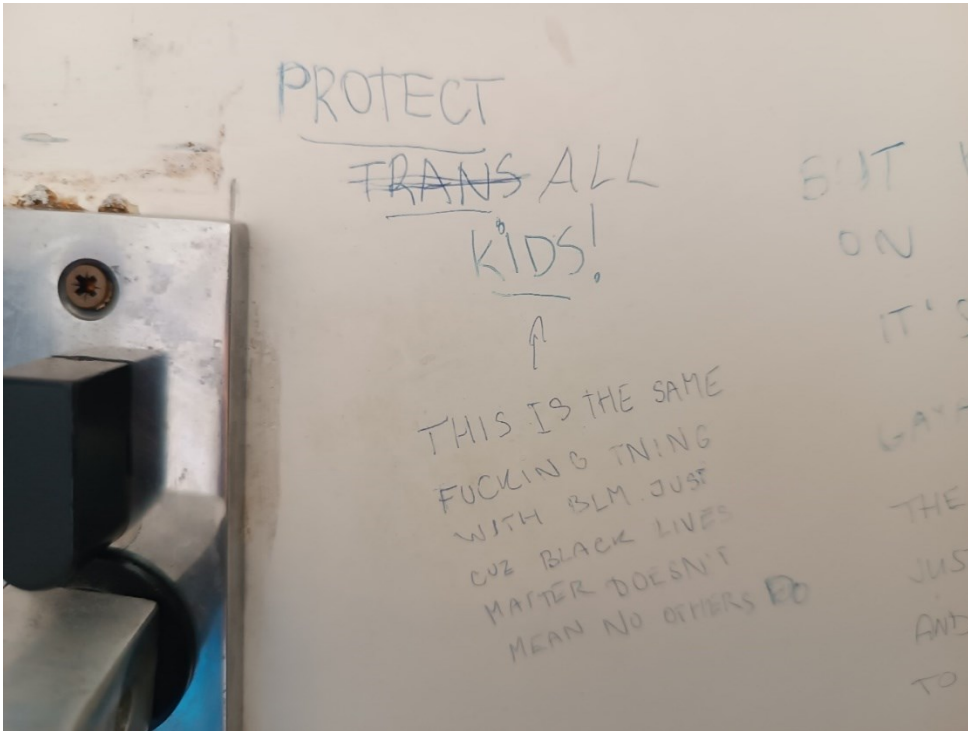
Obrázek 52: Praha, Skautský institut, 18. 5. 2024

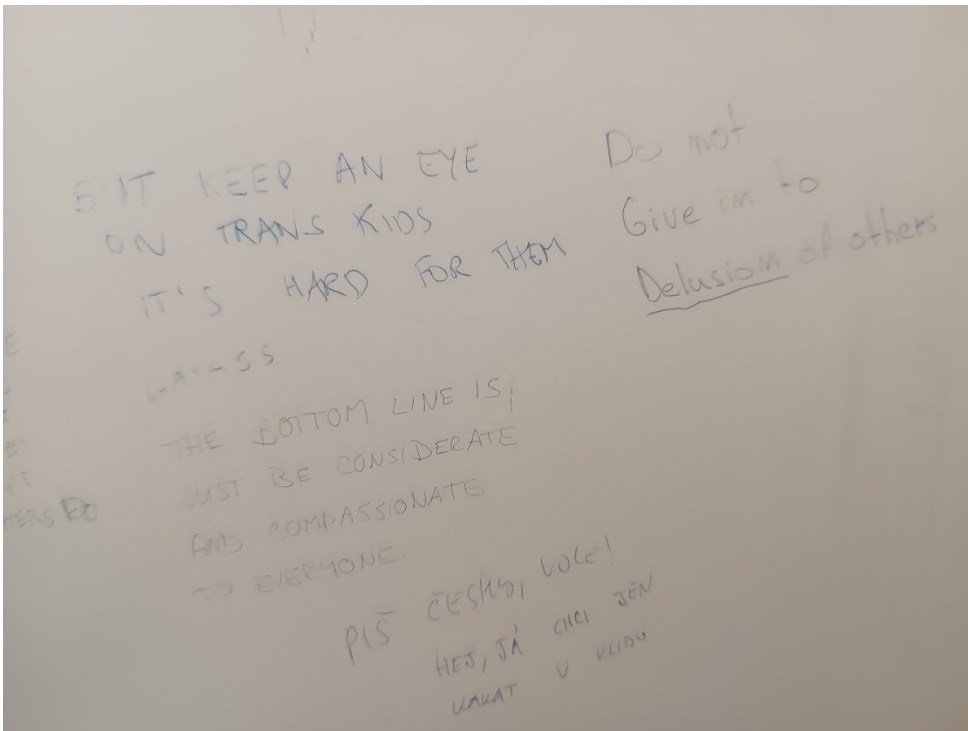
Obrázek 53: Brno, Alterna, 15. 6. 2024

Obrázek 54: Praha, Prostor 39, 24. 4. 2024

Obrázek 55: Praha, PedF UK, 20. 6. 2024

Obrázek 56: Praha, PedF UK, 20. 6. 2024

Kritérium	Vzorků celkem	Podíl celkem	Praha celkem	Praha podíl	Brno celkem	Brno podíl	Muži celkem	Muži podíl	Ženy celkem	Ženy podíl
Drogy	27	3,8%	X	X	X	X	15	5,1%	12	2,9%
Alkohol	16	2,3%	X	X	X	X	9	3,1%	7	1,7%
Vulgarita	122	17,4%	41	13,0%	81	21,0%	80	27,3%	42	10,3%
Dříve doložený motiv	23	3,3%	10	3,2%	13	3,4%	17	5,8%	6	1,5%
Kontinuita celkem	270	38,5%	121	38,3%	149	38,6%	132	45,1%	138	33,7%
Nářeční výrazy	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	X	X	X	X
Slovenština	30	4,3%	5	1,6%	25	6,5%	X	X	X	X
Angličtina	126	17,9%	88	27,8%	38	9,8%	X	X	X	X
Jiné jazyky	12	1,7%	4	1,3%	8	2,1%	X	X	X	X
Geogr. a kult. realie	31	4,4%	16	5,1%	15	3,9%	X	X	X	X
Místní formativnost celkem	144	20,5%	104	32,9%	40	10,4%	X	X	X	X
Kinematografie	7	1,0%	2	0,6%	5	1,3%	5	1,7%	2	0,5%
Memes apod.	12	1,7%	5	1,6%	7	1,8%	10	3,4%	7	1,7%
Hudba	31	4,4%	16	5,1%	15	3,9%	12	4,1%	19	4,6%
Literatura	3	0,4%	3	0,9%	0	0,0%	4	1,4%	2	0,7%
Výtvarné/jiné	24	3,4%	10	0,0%	14	3,6%	15	5,1%	9	2,2%
Interikonicita celkem	77	11,0%	36	11,4%	41	10,6%	46	15,7%	39	13,3%
Politická témata	20	2,8%	12	3,8%	8	2,1%	12	4,1%	8	2,0%
Sociální/gender témata	42	6,0%	27	8,5%	15	3,9%	5	1,7%	37	9,0%
LGBT+ témata	20	2,8%	10	3,2%	10	2,6%	8	2,7%	12	2,9%
Refektivita celkem	82	11,7%	49	15,5%	33	8,5%	25	8,5%	57	13,9%

Obrázek 57: Tabulka četnosti zkoumaných jevů